

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Hospodářská fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí práce: Ing. Petr ...
Konzultant: Ing. ...

Rok odevzdání: 1997

Tomáš Zima

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Hospodářská fakulta

Obor: Podniková ekonomika

Devizové zdroje a možnosti jejich využití k
podnikatelské činnosti

DP - PE - KFÚ - 97017

Tomáš Zima

Vedoucí práce: Ing. Helena Jáčová, Katedra financí a účetnictví

Konzultant: Ing. Pavel Vyslyšel, Investiční a Poštovní banka, a.s.
pobočka Liberec

Počet stran: 80

Počet příloh: 2

Datum odevzdání: 30.5. 1997

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Hospodářská fakulta

Katedra financí a účetnictví

Školní rok 1996/97

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

pro Tomáše Z i m u

obor č. 6268 - **Podniková ekonomika**

Vedoucí katedry Vám ve smyslu zákona č. 172/1990 Sb o vysokých školách a nava-
zujících předpisů určuje tuto diplomovou práci:

Název tématu: Devizové zdroje a možnosti jejich využití
k podnikatelské činnosti

Zásady pro vypracování:

1. Obecná charakteristika úvěrů, členění úvěrů.
2. Devizové zdroje, mechanismy jejich získávání a rizika
spojená s těmito operacemi.
3. Příklady čerpání devizového úvěru.
4. Vyhodnocení vhodnosti devizového úvěru.

Místopřísežně prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury pod vedením vedoucího a konzultanta.

V Liberci dne 30.5. 1997

Tomáš Zima
.....

ABSTRAKT

Práce se zabývá analýzou vývoje české ekonomiky v období 1993-2008. Snadí se vysvětlit příčiny a důsledky ekonomických změn, zejména v oblasti měnové, obchodní rovnováhy a růstu. Práce se zaměřuje na analýzu vlivu měnové politiky, obchodní rovnováhy a růstu. Práce se zaměřuje na analýzu vlivu měnové politiky, obchodní rovnováhy a růstu. Práce se zaměřuje na analýzu vlivu měnové politiky, obchodní rovnováhy a růstu.

Práce se zabývá analýzou vývoje české ekonomiky v období 1993-2008. Snadí se vysvětlit příčiny a důsledky ekonomických změn, zejména v oblasti měnové, obchodní rovnováhy a růstu. Práce se zaměřuje na analýzu vlivu měnové politiky, obchodní rovnováhy a růstu. Práce se zaměřuje na analýzu vlivu měnové politiky, obchodní rovnováhy a růstu. Práce se zaměřuje na analýzu vlivu měnové politiky, obchodní rovnováhy a růstu.

Práce se zabývá analýzou vývoje české ekonomiky v období 1993-2008. Snadí se vysvětlit příčiny a důsledky ekonomických změn, zejména v oblasti měnové, obchodní rovnováhy a růstu. Práce se zaměřuje na analýzu vlivu měnové politiky, obchodní rovnováhy a růstu. Práce se zaměřuje na analýzu vlivu měnové politiky, obchodní rovnováhy a růstu.

Poděkování

Chtěl bych touto cestou poděkovat své konzultantce **Ing. Heleně Jáčové** za pomoc při vypracování této diplomové práce a také panu **Ing. Pavlu Vyslyšelovi** z Investiční a Poštovní banky za cenné rady a informace.

ANOTACE

Tato diplomová práce je věnována devizovým úvěrům. Snaží se vysvětlit podstatu úvěrových obchodů, popisuje základní členění úvěrů, úvěrová rizika a způsoby jejich zajištění a také techniku čerpání a splácení úvěrů. To vše s důrazem na specifické rysy devizových úvěrů, včetně kurzových rizik.

Dále tato práce pojednává o struktuře devizového trhu, zvláště pak o pozici a chování firem zabývajících se zahraničním obchodem (včetně kapitoly věnované zajišťovacím dokumentům platebního styku) a bank, které na tomto trhu obchodují. Pozornost je též věnována zajišťovacím termínovým operacím proti ztrátám v důsledku změny kurzu.

Teoretické poznatky jsou pro lepší názornost aplikovány na jednoduchém příkladu poskytnutí a užití devizového úvěru.

OBSAH

1. ÚVOD	10
2. OBECNÁ CHARAKTERISTIKA ÚVĚŘŮ.....	12
2.1 Podstata úvěru.....	12
2.2 Členění úvěrů	14
2.3 Úvěrové obchody	15
2.4 Právní základy úvěrových obchodů	17
2.5 Bankovní úvěry	18
2.6 Zdroje bank pro poskytování úvěrů.....	21
2.7 Zásady řízení aktivních obchodů	22
2.8 Úvěrová rizika	24
2.9 Zkouška úvěrové způsobilosti dlužníka	29
2.10 Zajištění úvěru	31
2.10.1 Osobní zajištění	32
2.10.2 Reálné zajištění.....	32
2.11 Zajištění úvěrů v naší bankovní praxi	33
2.12 Průběh úvěrového procesu (vztahu).....	35
2.13 Technika čerpání a splácení úvěrů	36
3. DEVIZOVÉ ÚVĚRY	40
3.1 Devizové úvěry u IPB	43
3.2 Předexportní a exportní financování (v rámci IPB)	44
3.3 Úvěrové linky	45
3.3.1 Úvěrové linky u IPB.....	46

4. DOKUMENTÁRNÍ PLATBY	49
4.1 Dokumentární akreditiv (Letter of Credit, L/C)	49
4.2 Dokumentární inkaso	53
5. DEVIZOVÝ TRH A JEHO STRUKTURA.....	55
5.1 Exportní a importní podniky na devizovém trhu	57
5.2 Obchodní banky na devizovém trhu	59
5.3 Zajištění proti ztrátám vzniklým změnou kurzu	60
5.3.1 Devizové termínové operace typu forward	61
5.3.2 Swapová operace	61
5.3.3 Termínová operace typu futures	62
5.3.4 Termínové operace typu options.....	63
6. PŘÍKLAD ČERPÁNÍ DEVIZOVÉHO ÚVĚRU.....	65
6.1 Vliv změny kurzu na splatnou částku úvěru	72
6.2 Vliv zvýšení kurzu CZK/DEM na splatnou částku úvěru	74
7. ZÁVĚR.....	76

Seznam zkratek

apod.	- a podobně
atd.	- a tak dále
ATS	- rakouský šilink
BEF	- belgický frank
CHF	- švýcarský frank
CZK	- česká koruna
č.	- číslo
ČNB	- Česká národní banka
DEM	- německá marka
ECU	- European Currency Unit (Evropská měnová jednotka)
ekv.	- ekvivalent
event.	- eventuálně
FRF	- francouzský frank
GBP	- britská libra
IPB	- Investiční a Poštovní banka
JPY	- japonský jen
Kč	- korun českých
L/C	- Letter of Credit (dokumentární akreditiv)
mil.	- milion
mld.	- miliarda
např.	- například
NGL	- holandský gulden
OTC	- Over the Counter (mimoburzovní trh)
popř.	- popřípadě
resp.	- respektive
Sb.	- sbírka (zákonů)
tis.	- tisíc
tzv.	- tak zvaný
tj.	- to je
tzn.	- to znamená
USD	- americký dolar

1. ÚVOD

Cílem této diplomové práce je shrnutí problematiky devizových úvěrů. Devizové úvěry jsou na první pohled velice atraktivní. Ve většině případů představují alternativní doplněk ke korunovému financování, ale v některých případech mohou být i jediným vhodným zdrojem financování.

Devizové úvěry získalo již mnoho českých firem i místních orgánů. Neexistuje snad firma nebo podnikatel, který by o nich alespoň neuvažoval. Důvodů je několik. Snad nejvýznamnějším z nich jsou podstatně nižší úrokové sazby oproti sazbám, které nabízejí tuzemské banky u korunových úvěrů.

Je ovšem otázkou, zda je devizový úvěr opravdu vždy tím nejlepším zdrojem financování. Chceme-li polemizovat o výhodách či nevýhodách devizového úvěrování, můžeme tak činit vždy pouze ve vztahu k určitému konkrétnímu případu a samozřejmě také ve vztahu k příslušným okolnostem. Při rozhodování klienta, zda využít korunový či devizový zdroj, budou vedle dostupnosti hrát významnou roli i jiné faktory jako například nákladovost jednoho či druhého zdroje financování atd.

Uživatel devizového úvěru musí také vzít vždy v úvahu závažnou skutečnost, a tou je existence kurzového rizika. Nikdy není možné předem bezpečně stanovit, zda úspora úrokových nákladů předčí nebo alespoň vyrovná případný nepříznivý dopad kurzových rozdílů. Tuto skutečnost prokáže až skutečný vývoj devizových kurzů. Tato kurzová rizika však lze ve spolupráci s bankou eliminovat nebo omezit např. pomocí zajišťovacích termínových operací na devizovém trhu. A právě o této

problematice pojednává má diplomová práce.

Samozřejmě jsem si vědom, že problematika devizových zdrojů financování je velice obsáhlá. Je také jasné, že ne všechny zdroje financování a ne všechny zajišťovací instrumenty jsou v České republice plně rozvinuté. Z tohoto důvodu jsou některé prvky mé diplomové práce pouze teoretické. Přesto jsem se však ve spolupráci s libereckou pobočkou Investiční a Poštovní banky pokusil uvést některé praktické příklady.

Vzhledem k této speciální užité hodnotě jsou peníze také předmětem koupě a prodaje, půjčování a nabídky.

Obchod s penězi a tím peněz se ovšem liší od obchodu s jinými komoditami. Poptávka po penězích je poptávkou po velkých peněžních prostředcích, které poptávající potřebuje ke svým transakcím, k placení za zboží a služby či k uhrazení svých závazků. Poptávka po penězích se tedy neliší jako poptávka po úvěru. Nabídka peněz je nabídkou velkých peněžních prostředků, tj. nabídkou úvěrů. Cena peněz se pak určuje cenou peněz, tj. jako přímá nabídka peněz a poptávky po penězích. (Cena peněz je úrok viz kapitola 2.3.)

2.1 Počátek úvěru

Úvěr je v ekonomické literatuře obecně charakterizován vztahem mezi dvěma subjekty, kde subjekt A poskytl subjektu B určitou částku peněz, kterou B dříve neměl, a subjekt B se zavazuje, že tuto částku peněz vrátí subjektu A v určitém termínu.

2. OBECNÁ CHARAKTERISTIKA ÚVĚRŮ

V následujících kapitolách mé diplomové práce bude ještě několikrát použit termín „**úvěr**“, proto bych rád hned na začátku vymezil jeho obsah. Protože se zabývám **sférou peněžní a finanční**, vycházím při vysvětlení obecného obsahu úvěru z definice peněz. Těchto definic je celá řada; z většiny z nich plyne, že **peníze** jsou zvláštní užitnou hodnotou, nepřímým abstraktním, všeobecně užitným statkem, nositelem vlastnického práva či nároku umožňujícího jeho držiteli směnu za jiné statky.

Vzhledem k této specifické užitné hodnotě jsou peníze také předmětem koupě a prodeje, poptávky a nabídky.

Obchod s penězi a trh peněz se ovšem liší od obchodu a trhu s jinými komoditami. **Poptávka po penězích** je poptávkou po **volných peněžních prostředcích**, které poptávající potřebuje ke svým transakcím, k placení za zboží a služby či k uhrazení svých závazků. Poptávka po penězích se jeví nejčastěji jako poptávka po úvěru. **Nabídka peněz** je nabídkou volných peněžních prostředků, tj. **nabídkou úvěrů**. Cena peněz se pak určuje na peněžním trhu jako průsečík nabídky peněz a poptávky po penězích. **Cenou peněz je úrok** (viz. kapitola 2.3).

2.1 Podstata úvěru

Úvěr bývá v ekonomických slovnících obecně charakterizován:

- jednak jako vztah vznikající mezi dvěma subjekty, kde subjekt A předává určitou hodnotu subjektu B k dočasnému použití,

- jednak jako forma návratného přerozdělení (redistribuce) dočasně nebo trvale uvolněných fondů, zboží a peněz. Vzniká tím, že věřitel (zapůjčovatel, poskytovatel úvěru) předává vypůjčovateli (dlužníku, příjemci úvěru) **k dočasné dispozici** určité hodnoty.

„Při předání se poskytují služby a dodává zboží, jejichž úhrada se provede později, nebo - což je v současné době nejrozšířenější a hlavní způsob - poskytuje se **půjčka peněžních prostředků**. Dlužník má během sjednané doby možnost prostředky disponovat. Za to musí zaplatit věřiteli úrok.“¹

Jiná definice úvěru říká, že „poskytovat úvěr znamená financovat, přímo nebo nepřímo, výdaje někoho jiného proti budoucím splátkám“.²

Pro pojem **úvěr** je často používán i jeho mezinárodní ekvivalent **kredit**, který vychází z latinského slova **credere** - věřit, důvěřovat, darovat.

Slovo kredit - úvěr se má i v českém jazyce dvojí význam:

- na jedné straně je tímto slovem míněno, že někdo, vzhledem ke své vůli a schopnosti, požívá u svých spoluobčanů důvěru, že řádně splní své závazky;
- na druhé straně je jím chápáno poskytnutí peněz spojené s vírou a důvěrou v to, že tyto peníze budou později řádně vráceny.

Podstata úvěru je tedy následující: ten, kdo dává úvěr, zapůjčuje peníze v současnosti, a tím se stává věřitelem, zatímco příjemce úvěru se jako dlužník zavazuje vrátit peníze v budoucnu.

¹) Vlček, J. a kolektiv: Výkladový lexikon pojmů tržní ekonomiky, Victoria Publishing, Praha 1992

²) Pearce, D. N.: Macmillanův slovník moderní ekonomie, Victoria Publishing, Praha 1993

2.2 Členění úvěrů

Úvěry lze členit podle různých kritérií. V praxi se můžeme setkat se dvěma základními typy úvěrů.

1. Obchodní úvěr - (tj. úvěrový vztah mezi dodavatelem a odběratelem bez přímé účasti banky).

Podstatou obchodního úvěru je prodej zboží s tím, že jeho placení je mezi smluvními stranami odloženo na pozdější dobu. Kupující tedy má zboží, ale nezaplatil dosud jeho cenu. Má tedy vůči prodávajícímu dluh.

Tento obchodní úvěr může mít různou podobu. Nejjednodušší je situace, kdy toto úvěrování vyplývá z platebních podmínek podle smlouvy, kdy je dohodnuto, že placení proběhne s určitým zpožděním po dodání zboží. To ovšem předpokládá, že prodávající má dostatek volných prostředků, kterými může tuto úvěrovou částku krýt. Tato situace se často řeší použitím **směnek**.

Při dodávce na úvěr vystaví prodávající cizí směnku na kupujícího s dohodnutou lhůtou splatnosti. Až do splatnosti nemá hotové peníze k dispozici. Jestliže ovšem směnku indosuje (tj. převede na někoho jiného) proti hotovým penězům nebo směnku předloží k eskontu získává hotové peníze a vyinkasuje si příslušnou částku.

2. Bankovní úvěr - je takový úvěrový vztah, kterého se účastní sama banka, tj. klasický peněžní úvěr, kde peníze půjčuje banka a tak se sama stává věřitelem.

2.3 Úvěrové obchody

Úvěrové obchody tvoří největší část **aktivních obchodů bank** (v účetní rozvaze banky se tyto obchody promítají na straně aktiv). Bankovní úvěrové obchody můžeme rozčlenit na:

- Obchody, při nichž **jsou půjčovány peníze** - banka dává příjemci úvěru k dispozici na určitou dobu určitou **částku peněz**. Splácení probíhá rovněž v penězích - tj. jde o peněžní úvěry. Tyto úvěry jsou bezprostředně spojeny s pohybem aktiv a pasiv obchodní banky.
- Obchody, při kterých je půjčován kredit banky (tj. její dobré jméno) - banka nepůjčuje příjemci kreditu peníze, ale poskytuje mu vlastně příslib uskutečnit platbu, pokud příjemce úvěru nedostojí svým závazkům vůči třetí straně. Takovýmto půjčením kreditu, při kterém je poskytnutí peněz nahrazeno podmíněným platebním příslibem, umožňuje banka svým klientům zajistit si úvěr jinde, právě pomocí jejího vlastního kreditu (dobrého jména), kterého požívá u třetí strany. Banka tímto přenáší svou vlastní **úvěruhodnost** na své klienty. V takovém případě jde spíše o bilančně neutrální obchod, (ne o aktivní), k němuž banka nepotřebuje efektivní zdroje v době, kdy obchod uzavírá. Nicméně přejímá riziko, že bude muset za klienta plnit závazek. Pokud je příslib daný bankou skutečně realizován; tj. banka uhradí závazek klienta, stává se z půjčení kreditu peněžní úvěr.

Bankovní úvěr tedy můžeme definovat jako „časově omezené, úplatné přenechání peněz obchodní bankou jejím klientům k volnému nebo smluvně vázanému použití.“¹ Za tuto službu si banka účtuje **úrok**.

Úrok je částka peněz, kterou dlužník platí věřiteli za poskytnutí úvěru. Udává se v peněžních jednotkách a vyjadřuje vlastně cenu úvěru. Částka úroku se vypočítává z dlužné částky podle úrokové míry (sazby), která je stanovena v procentech. **Pevná úroková sazba** je pevně stanovena určitým procentem. **Pohyblivá úroková sazba** je stanovena odchylkou od základní sazby, kterou vyhláší centrála příslušné banky. Úroková sazba z úvěrů se mění podle toho, jak se mění základní sazba banky.

Banky mohou vystupovat v **úvěrovém procesu** jako:

A) subjekt **poskytující úvěr**:

- při půjčování peněz, tj. poskytování peněz formou klasických peněžních úvěrů,
- při půjčování svého kreditu, tzn. propůjčení dobrého jména, resp. vlastní úvěruhodnosti (bonity) formou poskytnutí různých záruk ;

B) **zprostředkovatel úvěru**:

- zprostředkování úvěrů např. v rámci financování zahraničního obchodu,
- zprostředkování úvěrů z veřejných úvěrových programů (např. rozvojové programy vypisované různými institucemi na podporu rozvoje hospodářství).

¹) Bartošek K., Felsbergová D., Jaroš P.: Bankovníctví v České republice, 2. vydání, Bankovní institut, Praha, 1996

2.4 Právní základy úvěrových obchodů

Řízení úvěrových obchodů, podléhá určitým právním normám. Následující tabulky (viz. tabulka č.1 a 2) ukazují přehled základních celostátních norem a zákonů, jakož i individuálních bankovních norem, které se mohou lišit v závislosti na konkrétní bance.

Tabulka č.1

CELOSTÁTNÍ ZÁKONY A NORMY	
ZÁKONY	NORMY
• Zákon o bankách • Obchodní zákoník • Zákon směnečný a šekový • Živnostenský zákon • Devizový zákon • Obchodní podmínky • Zákon o cenných papírech	Opatření a úřední sdělení ČNB publikované ve Věstníku ČNB, týkající se např.: • kapitálové přiměřenosti • likvidity banky • pravidel obezřetného podnikání • klasifikace úvěrů atd. • výše minimálních rezerv

Tabulka č.2

INDIVIDUÁLNÍ BANKOVNÍ NORMY	
Individuální bankovní normy	Smlouvy
• Vnitřní bankovní předpisy jednotlivých bank • Pracovní instrukce a pracovní knihy • Obchodní podmínky banky • Sazebníky odměn za poskytování služeb • Přehledy aktuálních úrokových sazeb	• Individuální smlouvy s klienty na jednotlivé obchody • Standardizované formulářové smlouvy

2.5 Bankovní úvěry

Bankovní úvěry se mezi sebou mohou velmi výrazně odlišovat. Můžeme je členit podle různých kritérií do určitých skupin. Toto členění není samoúčelné, zařazení úvěrů do těchto skupin pomáhá bankám při posuzování jednotlivých rysů úvěru, stanovení podmínek jejich poskytování, stanovení úrokových sazeb a v neposlední řadě umožňuje zajistit vhodné krytí a časovou shodu úvěrových zdrojů.

Úvěry lze tedy členit podle následujících hledisek:

A) Podle časového hlediska (resp. doby splatnosti)

- krátkodobé úvěry (do jednoho roku),

- střednědobé úvěry (od 1 do 4 let),
- dlouhodobé (nad 4 roky).

B) Podle zajištění úvěrů

- nezajištěné úvěry - jde o úvěry, které jsou založeny pouze na zkoušce hospodářské způsobilosti a důvěře banky, že dlužník splatí úvěr a uhradí úroky. Při povolování takového úvěru se na dlužníku nepožaduje reálné zajištění a nepožaduje se ani ručení třetích osob. Takové úvěry se poskytují pouze prvotřídním klientům, u kterých se banky spokojují s jejich dosavadní prosperitou, stabilním postavením na trhu a dobrým managementem. U nás se tyto úvěry prakticky neposkytují, ale v zahraničí jsou poměrně časté, neboť tam má jméno klienta a jeho bonita velkou váhu (např. ve Švýcarsku poskytly tamní banky během roku 1990 22,1 % nezajištěných úvěrů¹.);
- zajištěné úvěry - ty lze podle **druhu zajištění** dále dělit na:
 - úvěry kryté osobním zajištěním (ručení, směnečné zajištění, apod. viz kapitola 2.10.1),
 - úvěry kryté reálným zajištěním (zástava věcí movitých nebo nemovitých, viz. kapitola 2.10.2).

C) Podle příjemce úvěru

- firmy - ty lze dále dělit na :
 - průmyslové,
 - zemědělské,
 - obchodní, atd. případně další podrobnější členění;
- domácnosti,
- veřejný sektor (tzn. municipality),
- banky,

¹) Polidar V.: Management bank a bankovních obchodů, str. 242

- nefinanční instituce.

D) Podle účelu

Jedná se v podstatě o trojí základní členění, a to na :

1) **provozní úvěry** - jedná se o úvěry poskytované na provoz podniků, konkrétně jde např. o úvěry:

- úvěr na oběžný majetek,
- úvěr na sezónní náklady, tj. krytí nákladů spojených se sezónními výkyvy hospodářské činnosti (např. ve zpracování zemědělských produktů),
- překlenovací úvěr, tj. na přechodný nedostatek platebních prostředků (způsobené např. zpožděním ve fakturaci; nadměrným, ale v daném okamžiku výhodným nákupem zásob atd.);

2) **investiční úvěry**, ty mohou být jednak na:

- úvěry na investice, tj. např. na komplexní investiční výstavbu, nové výrobní technologie, modernizaci strojů a zařízení atd.,
- úvěry na inovace, které mají stejný funkční charakter jako úvěry na investice, jsou však kvantitativně nižší a zpravidla nejsou komplexní;

3) **ostatní úvěry**, ty lze dále členit např. na:

- spotřebitelské úvěry, tj. úvěry občanům, zpravidla účelově zařízené, např. na vybavení bytu,
- hypoteční úvěry - zpravidla dlouhodobé účelové úvěry, kde dlužník ručí zástavou nemovitosti,
- úvěry na privatizaci,
- importní úvěry, např. na nákup zboží, výrobků či služeb dovážených ze zahraničí,
- exportní úvěry, např. na výrobu zboží, součástek či dodání služeb a

investičních celků do zahraničí, na které již byl uzavřen exportní kontrakt.

E) Podle měny

- korunové, tj. v domácí měnové jednotce - v českých korunách,
- úvěry v cizí měně (u nás se poskytují většinou v těchto měnách - DEM, USD, ATS, GBP, CHF, FRF, NGL, BEF, JPY).

F) Podle metody čerpání úvěru

- jednorázové poskytnutí - většinou na překlenutí přechodného nedostatku finančních prostředků,
- kontokorentní - tj. variabilní čerpání, kde úvěr je poskytován na běžném účtu klienta až do určitého, předem stanoveného rámce,
- revolvingové - tj. poskytnutí úvěru v dílčích, neustále se opakujících částkách až do určitého, předem stanoveného rámce,
- postupné - většinou na investiční činnost.

2.6 Zdroje bank pro poskytování úvěrů

K provozování bankovních aktivních obchodů (tj. poskytování úvěrů) je třeba, aby si banky opatřily kapitál (tj. zdroje úvěrových obchodů).

Vlastní kapitál představuje zpravidla jen zlomek celkového bankovního kapitálu a banky musí rozhodující podíl peněžních zdrojů nakupovat. Banky se při těchto obchodech stávají dlužníky a opatřování peněžních zdrojů představuje jejich pasivní úvěrové obchody.

Pasivní úvěrové obchody tvoří:

1. přijímání a nakupování vkladů na požádání,
2. nákup termínových vkladů s výpovědní lhůtou,
3. prodej depozitních certifikátů (vkladových listů),
4. nákup úsporných vkladů (vkladní knížky, spořicí účty),
5. prodej dluhopisů (bankovních obligací),
6. nákup bankovních úvěrů a půjček od jiných bank a od centrální banky.

Z těchto pasivních obchodů tedy banky získávají zdroje pro poskytování úvěrů.

Specifickým zdrojem pro české obchodní banky jsou zdroje získané prostřednictvím úvěrů poskytnutých zahraničními bankami, nejčastěji v souvislosti s exportem zboží do České republiky. České obchodní banky tyto **devizové úvěry** nabízejí jako jednu z možností financování. Jejich poskytnutí je pochopitelně vázáno na příznivé hodnocení bonity klienta a zamýšleného projektu.

2.7 Zásady řízení aktivních obchodů

Jak bylo již dříve řečeno, poskytování úvěrů patří mezi aktivní bankovní obchody, jejichž **výnosem je úrok**. Úrok je v podstatě odměna banky za vzdání se likvidity. Při aktivních obchodech existuje samozřejmě určité **riziko**. Mezi výnosem a rizikem existuje obvykle vztah přímé úměry: čím větší jsou výnosy, tím větší je riziko a naopak. Nejistota (riziko) vzniká především z nedostatečných informací o poptávce po úvěrech a o nabídce vkladů. Z toho vyplývají rizika týkající se budoucích výnosů a nákladů, a tím i **rentability**. Kromě rentability však musí banka sledovat další dva ukazatele, a to jsou **likvidita** a **solventnost**.

Aktivní bankovní operace by tedy měly být založeny na respektování základních principů řízení banky, a to jsou (**vyjmenováno dle důležitosti**): likvidita, solventnost a rentabilita.

Likvidita je krátkodobá schopnost banky vyplatit vkladatelům a věřitelům na požádání jejich vklady. Je to tedy schopnost banky dostát v každém okamžiku svým smluvním závazkům a kdykoliv vyplatit v požadované formě splatné vklady, respektive provést platbu z účtu dle příkazu klienta.

Solventnost je dlouhodobá schopnost banky krýt ze svých běžných příjmů a majetku běžné náklady a závazky i v případě, kdy v jejím hospodaření dojde ke ztrátě (např. prodejem akcií, obligací, pozemků, budov, atd). Solventnost umožňuje bance pokračovat v úvěrové a provozní činnosti a nepřenášet špatné výsledky hospodaření na vkladatele a věřitele od kterých přijala půjčky (např. odepsáním nedobytných úvěrových pohledávek).

Rentabilita je výnosnost. Jedná se o maximalizaci výnosů při minimálních nákladech. Bankovní rentabilitou se rozumí takové hospodaření, při kterém výnosy převyšují náklady (výdaje) a banka dosahuje zisku.

Úvěrovými riziky se chápá možnost ztrát, které vznikají ze zhoršení kvality aktiv, která přinášejí výnos. Úvěrové riziko je důsledkem nejistoty o tom, zda a v jakém rozsahu budou dluhy v budoucnu splaceny a zúročeny. Úvěrové ztráty mohou být způsobeny:

- a) vnitřními faktory - nekvalitní úvěrová analýza, případně řízení úvěrů,
- b) vnějšími faktory - recese, strukturální změny, devizové změny a podobně.

Důležitým faktorem při hodnocení úvěrových rizik je tzv. **kapitálová přiměřenost**, což je poměr celkového kapitálu k rizikově vázaným aktivům (dle

ČNB by měla být vyšší než 8%).

2.8 Úvěrová rizika

Přesto, že banka pečlivě zvažuje bonitu svých klientů a reálnost jejich podnikatelských záměrů, existují značná rizika, která banka podstupuje při poskytování úvěrů a různých forem záruk.

Úvěrové riziko spočívá v tom, že komitent nesplatí bance poskytnutý úvěr a neuhradí smluvený úrok a výlohy. Nebezpečí úvěrových rizik se zvyšuje úměrně s trváním lhůt splatnosti úvěru. Je proto u dlouhodobých úvěrů větší než u krátkodobých.

Úvěrová rizika trvají po celou dobu úvěrového vztahu. V období projednávání nového úvěru je třeba analyzovat dnešní a budoucí bonitu žadatele o úvěr. Po poskytnutí úvěru vyplývají pro banku rizika z případného zhoršení obchodní a finanční situace dlužníka a z porušování smluvních vztahů.

Vedle rizik, která vyplývají pro banku jako věřitele z nedostatečného ohodnocení bonity dlužníka a z možnosti porušení smluvních vztahů během trvání úvěru, mohou na banku dopadat další rizika, která nemusí být přímo spojena s hospodařením jejího komitenta. Patří k nim například inflační riziko, které má za následek zmenšení reálné hodnoty zejména dlouhodobých úvěrových aktivit banky. Mají-li úvěrová aktiva formu devizových pohledávek, přichází v úvahu navíc **riziko kurzové**. K těmto rizikům lze přiřadit i **úrokové riziko** v případech, kdy na finančním trhu dochází k vzestupu úrokových sazeb a banka si tak musí k financování

dříve poskytnutých a méně úročených půjček obstarávat dražší peněžní zdroje.

Uvedená rizika mohou dopadat na banku jak přímo, tak i nepřímo prostřednictvím úvěrovaného dlužníka. Tím, že se inflací a vývojem měnového kursu znehodnocují dlužníku jeho vlastní pohledávky, může dojít ke změnám jeho očekávaného hospodaření a důsledky mohou být přeneseny na banku. Zkušenosti také dokazují, že stoupne-li na finančním trhu podstatně úrok, může se u dlužníka zhoršit rentabilita kapitálu, dlužník se může dostat do platebních obtíží a ztratit schopnost řádně splácet poskytnuté úvěry a případně i úroky.

V této kapitole věnované úvěrovým rizikům bych chtěl doplnit ještě jedno členění úvěrů, a to na úvěry:

- **neklasifikované** - kvalitní, bezproblémové úvěry, tj. takové, které jsou splácené dlužníkem podle dohodnutých podmínek;
- **klasifikované** - tj. takové, které mají nějaké problémy.

K těmto úvěrům vydala ČNB opatření ze dne 4. července 1994, kterým se stanoví zásady klasifikace pohledávek z úvěrů a tvorby rezerv a opravných položek k těmto pohledávkám.

Toto opatření se vztahuje na banky a na pobočky zahraničních bank působících na území České republiky. Banky jsou povinny klasifikovat pohledávky z úvěrů poskytovaných klientům podle zásad, které jsou stanoveny tímto opatřením. Klasifikace pohledávek vyjadřuje výši předpokládaných rizik a případných ztrát a zároveň je podkladem pro tvorbu rezerv a opravných položek banky. Rezervy slouží k pokrytí všeobecných rizik z pohledávek. Opravné položky slouží k pokrytí rizik spojených s konkrétní pohledávkou.

Pohledávkou se rozumí jistina včetně úroků a poplatků. Banka je povinna hodnotit pohledávku podle kritérií uvedených v tomto opatření a začlenit ji do některé z následujících kategorií.

Kritéria pro klasifikaci pohledávek jsou následující:

- 1) **splácení** - tj. zda jsou splátky jistiny, úroků nebo poplatků řádně spláceny dle dohodnutých termínů,
- 2) **informace** - tj. jak dlouho nemá banka dostatek informací o finanční a důchodové situaci dlužníka ode dne, kdy měly být bance k dispozici,
- 3) **restrukturalizace pohledávek** - tzn., že banka jednala s klientem o změnách podmínek úvěrové smlouvy z důvodu jeho tíživé finanční a důchodové situace.

Kategorie pohledávek stanovené ČNB jsou následující:

- a) standardní pohledávky,
- b) sledované pohledávky,
- c) nestandardní pohledávky,
- d) pochybné pohledávky,
- e) ztrátové pohledávky.

Sledované, nestandardní, pochybné a ztrátové pohledávky jsou nazývány **klasifikovanými pohledávkami**.

ČNB podle § 15 zákona č. 21/1992 Sb. o bankách stanoví jednotlivé kategorie pohledávek:

- **Standardní pohledávky**, tj. pohledávky splácené dlužníkem podle dohodnutých podmínek; dlužník se nachází v příznivé finanční a důchodové situaci, veškeré splátky jsou řádně spláceny nebo jsou po splatnosti méně

než 31 dní, banka má dostatek informací o finanční i důchodové situaci dlužníka do 30 dnů ode dne, kdy měly být bance k dispozici a dlužníkovi nebyla během posledních tří let žádná z jeho pohledávek restrukturalizována. Všechna tato kritéria musí být splněna zároveň.

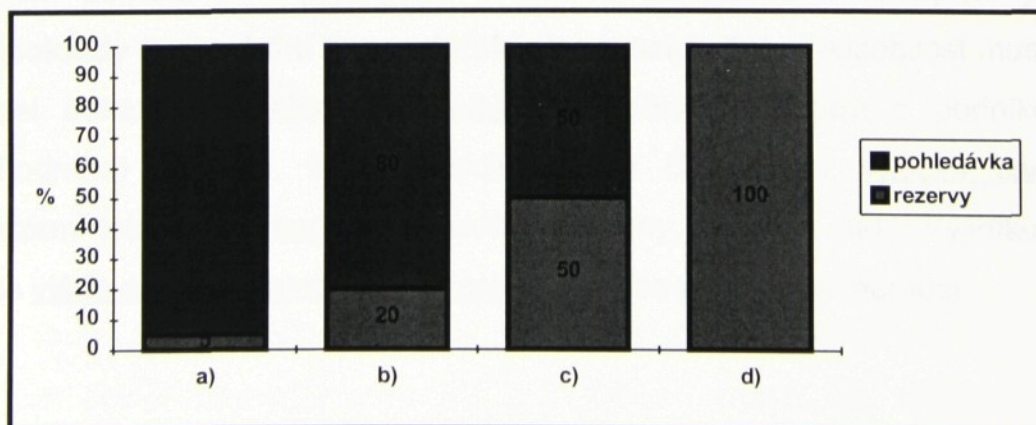
- **Sledované** - pohledávky, kde ve srovnání se standardními pohledávkami došlo ke zhoršení kritérií, ale v okamžiku hodnocení pohledávky není předpokládána žádná ztráta. Musí být splněno alespoň jedno z následujících kritérií: splátky jsou po splatnosti více než 30 dní, ale méně než 91 dní, banka nemá dostatek informací o dlužnickové situaci více než 30 dní a méně než 91 dní ode dne, kdy měly být k dispozici a na základě informací o finanční a důchodové situaci dlužníka banka přepracovala plán splátek pohledávky před více než šesti měsíci a méně než před třemi lety.
- **Nestandardní** - pohledávky, které nesou značný stupeň rizika, splacení pohledávky v plné výši je nejisté, částečné splacení pohledávky je vysoce pravděpodobné. Musí být splněno alespoň jedno z následujících kritérií: splátky jsou po splatnosti více než 90 dní a méně než 181 dní, banka nemá o dlužnickové situaci dostatek informací více než 90 dní a méně než 181 dní ode dne, kdy měly být bance k dispozici (nebo z informací o dlužníkovi vyplývá, že splacení pohledávek v plné výši v době její splatnosti je nejisté), na základě informací o dlužnickové situaci přepracovala banka plán splátek před méně než šesti měsíci.
- **Pochybné** - takové pohledávky, kde splacení pohledávky v plné výši je vysoce nepravděpodobné, částečné splacení pohledávek je možné a pravděpodobné. Musí být splněno alespoň jedno z následujících kritérií: splátky jsou po splatnosti více než 180 dní a méně než 361 dní, banka nemá dostatek informací o finanční a důchodové situaci dlužníka více než 180 dní a méně než 361 dnů odle dne, kdy měly být k dispozici nebo z informací o dlužníkovi vyplývá, že splacení pohledávky v plné výši v době její splatnosti je vysoce nepravděpodobné.

- **Ztrátové** - ztrátové pohledávky se jeví jako nenávratné nebo návratné pouze částečně ve velmi malé hodnotě. Částečná návratnost může být uskutečnitelná v budoucnu. Musí být splněno alespoň jedno z následujících kritérií: splátky jsou po splatnosti 361 a více dní, banka nemá dostatek informací o finanční a důchodové situaci dlužníka 361 a více dnů ode dne, kdy měly být bance k dispozici nebo z informací o dlužníkovi vyplývá, že splacení pohledávky v plné výši v době její splatnosti je nemožné. Banka vykazuje pohledávku jako ztrátovou také v případě, že dlužník je v konkurzním nebo vyrovnávacím řízení.

Opatření ČNB dále stanoví, že banka je povinna vytvářet k pokrytí rizik z pohledávek rezervy a opravné položky, a to následujícím způsobem. Banka propočte snížení hodnoty pohledávek z nominální hodnoty pohledávek podle jednotlivých kategorií klasifikovaných pohledávek pomocí následujících koeficientů:

- a) u sledovaných pohledávek - koeficient 0,05;
- b) u nestandardních pohledávek - koeficient 0,2;
- c) u pochybných pohledávek - koeficient 0,5;
- d) u ztrátových pohledávek - koeficient 1,0 viz. graf č.1.

Graf č.1: Tvorba rezerv a opravných položek u klasifikovaných pohledávek



Takto propočtené snížení hodnoty pohledávek je banka povinna krýt úhrnem rezerv a opravných položek k těmto pohledávkám.

2.9 Zkouška úvěrové způsobilosti dlužníka

Zkouška úvěrové způsobilosti dlužníka je součástí každé žádosti o úvěr a předchází poskytnutí úvěru. Jejím účelem je komplexně zhodnotit veškerá rizika, která vznikají pro banku s uzavřením a trváním úvěrového vztahu.

Na základě výsledků **zkoušky úvěrové způsobilosti** se banka rozhoduje, zda a (při kladném stanovisku) za jakých podmínek úvěr povolí a poskytuje.

Zkouška úvěrové způsobilosti zahrnuje:

A/ zkoušku právních poměrů žadatele o úvěr

Do úvěrových vztahů vůči bance vstupují jako komitenti podniky jednotlivců (fyzické osoby podnikající individuálně), obchodní a kapitálové společnosti, družstva, jiné právnické subjekty a fyzické osoby. Účelem zkoušky právních poměrů je v první řadě ověřit, že **žadatel o úvěr splnil právní předpoklady k uzavírání hospodářských závazků**. Tuto způsobilost musí tedy žadatel dokázat: podnikatelské subjekty například výpisem z podnikového (obchodního) rejstříku, živnostenským listem či koncesí; fyzická osoba - průkazem totožnosti; nadace - zakládací listiny, stanovy atd.. Výjimku tvoří pouze vláda a místní samosprávné celky, které se prokazovat nemusí.

Zvláštní význam při posuzování způsobilosti komitenta má pro banku právní úprava majetkových vztahů komitenta a dále osoby, které jsou oprávněny k zastupování podniku a jednání s banku.

B/ Osobní důvěryhodnost komitenta

Důvěryhodnost žadatele o úvěr vyjadřuje vlastnosti komitenta (dlužníka) jako spolehlivého obchodního partnera banky. Jde o komplexní kladnou charakteristiku, která nevyplývá z hodnocení číselných údajů a ukazatelů jeho hospodaření, ale ze současných i předchozích zkušeností banky s daným komitentem, zejména s managementem daného podnikatelského subjektu

Věcnými znaky důvěryhodnosti komitenta jsou:

- stabilita finančního hospodaření,
- přesné a včasné plnění všech smluvních a platebních závazků (to znamená splácení bankovních úvěrů, placení úroků, honorování směnek při obchodních úvěrech, proplácení šeků, provádění daňových a jiných plateb),
- věrohodnost, přesnost a úplnost účetních výkazů,
- stálost při volbě banky (případně pobočky),
- dostatečný zůstatek na běžném účtu v období, kdy komitent nepožaduje úvěr,
- serióznost při jednání atd..

C/ Hospodářská situace žadatele

Zkouška hospodářské způsobilosti žadatele o úvěr představuje **klíčovou část komplexní zkoušky úvěrové způsobilosti komitenta**. Jejím cílem je

posoudit skutečné hospodářské poměry žadatele o úvěr a zhodnotit:

- proč komitent žádá o úvěr,
- zda mu má být úvěr poskytnut,
- jaké budou podmínky úvěrové smlouvy,
- jaká má být výše úvěru a jeho úrok,
- jaké bude zabezpečení úvěru,
- jaká je návratnost úvěru,
- analýza zisku, rentability, likvidity a finančních toků,
- podnikatelský záměr,
- úvěrové zatížení podniku.

2.10 Zajištění úvěru

Zkouška úvěrové způsobilosti, limitování úvěru a soustavná úvěrová kontrola banky jsou preventivní opatření. I když jsou prováděny profesionálně a s největší pečlivostí a i rating podniku byl velmi dobrý, není splacení úvěrové pohledávky zajištěno úplně. Hospodářská a platební situace dlužníka se může podstatně změnit z různých objektivních i subjektivních příčin.

Banka proto činí v rámci platných právních předpisů další opatření, která jí umožňují předejít ztrátám i v těchto případech. Tuto úlohu plní **úvěrové zajištění**. Úvěrové zajištění tvoří různá opatření, která bance umožňují uplatnit úspěšně nároky vůči dlužníku anebo vůči třetí osobě a dosáhnout úhradu úvěrové a úrokové pohledávky. Jestliže dlužník neplní své smluvní závazky, uvádějí se tato opatření z iniciativy věřitele v platnost. Úvěrové zajištění lze členit různě. Z bankovní teorie vyplývá, že základní členění je na **osobní** a **reálné**.

2.10.1 Osobní zajištění

K osobnímu zajištění náleží:

- ručení (rukojemství, záruky, garance) - ručením na sebe přejímá nějaká další osoba (právnícká či fyzická) závazek, že uspokojí nároky věřitele, pokud tak neučiní hlavní dlužník. Ručitel se v tomto případě stává vedlejším dlužníkem a jeho povinnost nastupuje tehdy, neuhradí-li závazek hlavní dlužník,
- směnečné zajištění - je založeno na vlastnosti směnky. Pro směnku je charakteristické, že směnečná pohledávka může být majitelem směnky vymáhána s větší jistotou než jiné úvěrové pohledávky,
- připuštění závazku - prohlášení o připuštění závazku třetích osob je také jedna z forem osobního zajištění úvěru. Může jít o připuštění závazku z dobré vůle, které má spíše nižší zajišťovací hodnotu, až po jednoznačný závazek třetí osoby převzít dluh (tento druh zajištění je akceptovatelný např. u holdingových společností).

2.10.2 Reálné zajištění

Jako reálné zajištění vystupují:

- Zástavy - jedná se o movitou věc nebo právo, které dlužník předává bance jako zajištění její pohledávky. Zástava je s takto jištěnou pohledávkou bezprostředně spojena, snižuje se a zaniká spolu s pohledávkou. Předměty vhodné k zástavě jsou například cenné papíry, skladniční listy (neboli warranty - cenné papíry, které jsou potvrzením správy skladu na zboží uložené ve skladu veřejného skladiště), konosamenty (cenné papíry, které potvrzují převzetí nebo naložení zásilky zpravidla na námořní loď), depozitní potvrzenky atd..
- Převedení (předání) věci do vlastnictví - zajištění úvěru lze provést

také převedením věcí dlužníka do vlastnictví věřitele.

- Postoupení pohledávek (tzv. cesse pohledávky) - k zajištění úvěru mohou taktéž sloužit pohledávky dlužníka vůči třetím osobám.
- Hypotéky - vedle movitého majetku může sloužit jako zajištění úvěru také nemovitý majetek, tzn. pozemky, obytné a provozní budovy, hospodářské budovy a jiné nemovitosti.

Z věcného hlediska je hypotékou zatížen (zabřemeněn) majetek dlužníka a nikoliv dlužník. Tím dochází k oddělení hypotéky od jejího majitele, který je při disponování s nemovitostmi (při jejich prodeji, předání atd.) omezen anebo je mu takový úkon zcela znemožněn. Tím, ve srovnání s převedením věci do vlastnictví, jde o jistější formu zajištění půjčky. Úvěrová pohledávka je zajištěna i v případě úmrtí dlužníka, neboť dědic dědí nemovitosti i s jejím zadlužením.

2.11 Zajištění úvěrů v naší bankovní praxi

Jak bylo již zmíněno v předchozích kapitolách, představuje zajištění úvěru určité nástroje a způsoby, kterými si banka zabezpečuje splácení poskytnutého úvěru. V širším smyslu sem patří veškerá opatření, která banka v tomto směru činí (prověřování bonity dlužníka, tj. prověřování jeho schopnosti dostát svým platebním závazkům, limitování úvěru, kontrola během úvěrového vztahu atd.). V užším smyslu pak představuje přímé osobní nebo věcné zajištění úvěru.

Platí, že dříve než uzavře banka s klientem smlouvu o poskytnutí úvěru, pečlivě zhodnotí bonitu dlužníka a jeho další perspektivy. Postupy při hodnocení bonity dlužníka a stanovení jeho tzv. ratingu i způsoby zajištění devizových úvěrů jsou obdobné jako při poskytování úvěrů v domácí měně.

Co se týče reálného zajištění poskytovaného úvěru, vyskytuje se v naší bankovní praxi, jak jsem mohl v IPB zaznamenat, nejčastěji tyto způsoby:

A) Zajištění úvěru zástavou nemovitostí - banka uzavře se zákazníkem smlouvu o zřízení zástavního práva k věci nemovité tzv. **zástavní smlouvu**. Smlouva o zřízení zástavního práva musí být zaregistrována u katastrálního úřadu, neboť zástavní právo vzniká až po vkladu do katastru nemovitostí.

B) Zajištění úvěru zástavou věci movité (např. cenných papírů, zlata, drahých kamenů, obrazů či jiných uměleckých předmětů atd.) Banka požaduje odhad hodnoty movitých věcí znalcem a na základě tohoto odhadu sepisuje se zákazníkem smlouvu o zřízení zástavního práva k věci movité. Při fyzickém převzetí zástavy přijímá banka věc do úschovy a se zákazníkem sepisuje smlouvu o úschově, popř. mu vydá tzv. **zástavní list**.

C) Zajištění úvěru ručiteli - banka požaduje ručitele (třetí osobu), který se zavazuje uspokojit pohledávku banky v případě, že dlužník ve stanoveném termínu nesplatí úvěr a úrok. Před uzavřením ručitelského závazku musí banka prověřit bonitu potenciálního ručitele.

D) Získání bankovní záruky - bankovní záruka obvykle představuje velmi kvalitní zajištění úvěru. Jedna banka se zavazuje, že uhradí do dohodnuté výše jiné bance (věřiteli) nesplacený úvěr a úrok, pokud tento úvěr nesplatí sám dlužník. Uzavírá se zde tzv. **smlouva o poskytnutí bankovní záruky**. Bankou specializovanou mimo jiné i na poskytování záruk za úvěry malým a středním začínajícím podnikům v České republice je Českomoravská záruční a rozvojová banka.

E) Zajištění úvěru postoupením pohledávek (cesse pohledávek) - banka uzavírá se svým klientem smlouvu o postoupení pohledávky. Pokud dlužník nemá peníze na splácení úvěru, předloží bance seznam svých pohledávek. Banka si poté vybere některé pohledávky až do výše dlužné částky a předá soupis vybraných pohledávek klientovi. Bankovní pracovníci přitom musí prověřovat především:

- zda se nejedná o nedobytné pohledávky,
- zda termín splatnosti pohledávky odpovídá přibližně termínu splátky úvěru.

F) Zajištění úvěru formou vinkulace vkladu - u tohoto způsobu zajištění se jedná o omezení práva disponovat určitou peněžní částkou na účtě dlužníka. K zajištění úvěru je možné použít vkladů jak na korunových, tak i devizových účtech.

Závěrem lze shrnout, že dobrá zástava by měla mít následující charakteristiky:

- dostatečně vysokou hodnotu, neboť je třeba vzít v úvahu možné změny v hodnotě zástavy v čase (např. v IPB je požadováno, aby hodnota zástavy činila 150% poskytnuté částky úvěru);
- (v případě nutnosti) bezproblémovou převoditelnost vlastnictví zástavy na banku (ta je řešena plnou mocí a mandátní smlouvou);
- snadnou prodejnost.

2.12 Průběh úvěrového procesu (vztahu)

Z členění, které je popsáno v kapitole 1.5 je patrné, že bankovní úvěr může mít různou formu a vždy záleží na konkrétní dohodě mezi bankou a klientem, který žádá o úvěr.

Jednání s bankou se může týkat jednotlivých konkrétních obchodů nebo je možné uzavřít s bankou úvěrovou smlouvu na určité období, pro které jsou stanoveny závazkové a úvěrové rámce a podmínky, za kterých budou naplňovány.

Některým úvěrům předchází často **úvěrový příslib**, který dává firmě jistotu, že bude mít finanční krytí, a současně jí dopředu stanoví základní podmínky, které musí být firmou splněny a které jsou pak zpřesněny v úvěrové smlouvě.

Nejdůležitější faktory při poskytování úvěru jsou bonita žadatele, délka úvěru a účel, na co se poskytuje. Průběh úvěrového procesu (vztahu probíhá přibližně následovně:

- 1) žádost klienta o poskytnutí úvěru,
- 2) prověrka bonity klienta (tj. zkouška úvěrové způsobilosti dlužníka),
- 3) návrh poskytnutí úvěru,
- 4) návrh úvěrové smlouvy,
- 5) schválení úvěrové smlouvy bankou (resp. úvěrovým výborem),
- 6) podpis úvěrové smlouvy a současně převzetí a přezkoušení úvěrových záruk (je-li nutné),
- 7) uvolnění čerpání úvěru,
- 8) v průběhu čerpání úvěru dochází ke kontrole způsobilosti (jsou např. možné různé změny smlouvy - jako změna limitu čerpání, změna úročení, operativní poplatky, rozšíření předmětu úvěru, atd.),
- 9) etapa splácení úvěru,
- 10) následné uvolnění záruk .

2.13 Technika čerpání a splácení úvěrů

Pro většinu úvěrů je charakteristické, že čerpání a podobně i splácení probíhá individuálně, a záleží na konkrétní dohodě mezi bankou a dlužníkem.

Dlužník čerpá úvěr např. postupně a také postupně úvěr splácí v dohodnutých termínech, přičemž čerpání a splácení (resp. termíny splátek) jsou sjednány v úvěrové smlouvě. Komitentovi také může vyhovovat jednorázové poskytnutí půjčky a její postupné splácení anebo naopak postupné čerpání půjčky ve sjednaných termínech a jednorázové splácení úvěru.

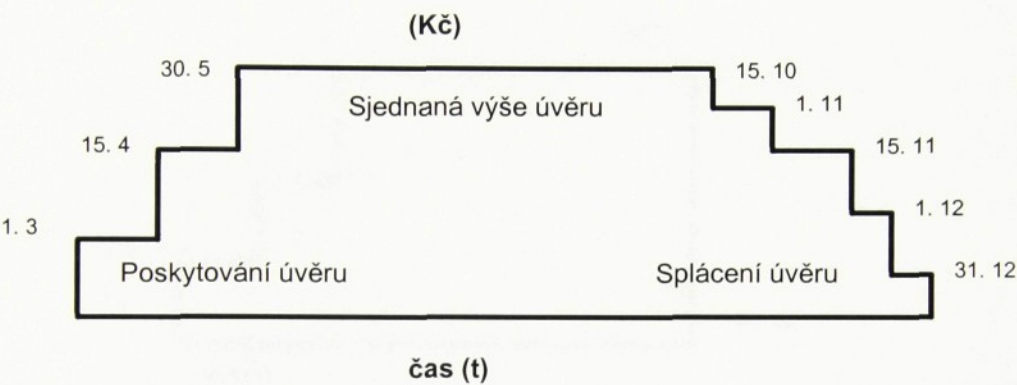
Zvláštní techniku čerpání a splácení úvěru má kontokorentní úvěr (tzv. overdraft). Jedná se o nejpružnější metodu, která se vyznačuje okamžitým čerpáním a splácením. Je specifický tím, že se váže na běžný účet a je poskytován jen nejlepším klientům. Pokud má klient potřebu čerpání tj. stav finančních prostředků na jeho účtu neodpovídá finančním potřebám, tak čerpá až do výše předem stanoveného úvěrového rámce a naopak, pokud je na jeho účtu finančních prostředků dostatek - splácí poskytnutý úvěr spolu s úroky, které si banka účtuje jako provizi za tento typ úvěru. Může zde být taktéž sjednán určitý tzv. debetní limit, za jehož překročení si banka účtuje zvláštní sankční úrok.

Následující grafy znázorňují různé techniky čerpání a splácení úvěrů (viz. grafy č. 2 - 5).



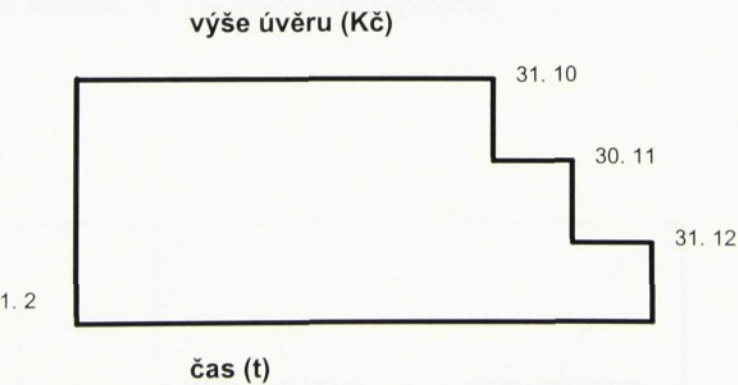
A/ Postupné tj. přetržité čerpání a splácení úvěru (graf č. 2) - postupné čerpání úvěru až do výše úvěrového rámce, který je dohodnut v úvěrové smlouvě a poté postupné splácení úvěru.

Graf č.2



B/ Okamžité čerpání a postupné splácení úvěru (graf č. 3) - klient potřebuje peníze ihned, např. na import zboží, s tím, že splácet začne postupně po předpokládaném prodeji tohoto zboží.

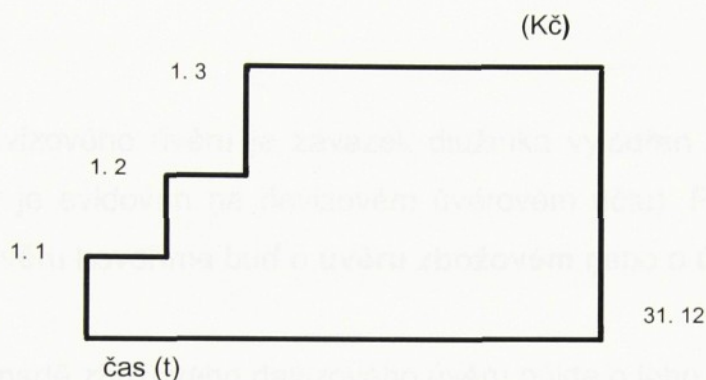
Graf č. 3



C/ Reverzní model k modelu B/, tj. postupné čerpání a okamžité splácení (graf č. 4)

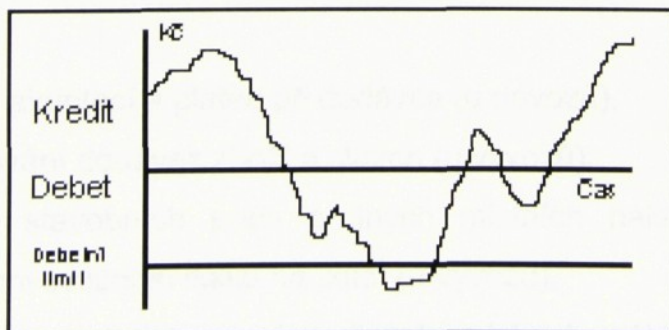
- úvěr se čerpá v předem dohodnutých termínech např. na modernizaci strojů a zavádění nové technologie s tím, že bude splacen jednorázově po naběhnutí nové výroby.

Graf č.4



D/ Kontokorentní úvěr (graf č. 5) - váže se na běžný účet. Pokud stav finančních prostředků na klientově běžném účtu neodpovídá jeho finančním potřebám, tak klient čerpá úvěr a naopak, pokud má finančních prostředků dostatek, splácí takto poskytnutý úvěr spolu s úroky. Nespornou výhodou pro klienta (a současně nevýhodou pro banku) je pružnost jeho čerpání.

Graf č. 5



3. DEVIZOVÉ ÚVĚRY

Devizový úvěr představuje jednu z možných alternativ financování podnikatelské činnosti. Jedná se většinou o doplněk ke korunovému financování; v některých případech však může být i jediným zdrojem financování.

U devizového úvěru je závazek dlužníka vyjádřen ve volně směnitelné měně (úvěr je evidován na devizovém úvěrovém účtu). Podle formy využití a vyrovnání úvěru hovoříme buď o **úvěru zbožovém** nebo o **úvěru finančním**.

V případě zbožového devizového úvěru půjde o jeho čerpání (a případně i splácení) ve hmotné podobě (zboží, služby). V našich podmínkách je jeho nejběžnější podobou financování dovozu zboží a služeb, kdy čerpání úvěru je představováno nabytím určitých hodnot v hmotné podobě s odkladnou povinností za ně zaplatit penězi. Vyrovnání úvěrového závazku probíhá ve volně směnitelné měně.

V případě finančních devizových úvěrů půjde o výpůjčku v penězích (devizách) s povinností jejího vyrovnání rovněž v peněžní formě (jen ve zcela výjimečných případech bývá sjednáno splácení finančního úvěru protiodběrem zboží či služeb). V zahraničně-obchodní praxi se s nimi můžeme setkat zejména při:

- a) financování akontací a plateb při dodávce (u dovozů),
- b) předfinancování dodávek zboží a služeb (u vývozů),
- c) financování stavebních prací a jiných místních nákladů souvisejících s dodávkami investičních celků na „klíč“ (u vývozů),
- d) financování stavebních prací a jiných místních nákladů souvisejících s

- nákupem investičních celků na „klíč“ (u dovozů),
e) financování kompletačních subdodávek ve třetích zemích (u dovozů i vývozů).

Z hlediska poskytovatele a příjemce úvěrů se bankovní zbožíové devizové úvěry dělí na odběratelské a mezibankovní:

A/ Odběratelské, kde banka vývozce (dodavatele) poskytuje úvěr přímo odběrateli (dovozci);

B/ Mezibankovní, kde jde o zprostředkovaný odběratelský úvěr, kdy mezi banku vývozce a odběratele vstupuje banka odběratele (dovozce).

Podle **časového hlediska** rozdělujeme devizové úvěry na krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé (pozn. banky dodržují při členění obvykle své národní zvyklosti, které nemusí být vždy ve všech zemích totožné):

A/ Krátkodobé - u nás se poskytují zpravidla na období do 1 roku, v zahraničí často do 2 let.

Typické užití: financování nákupu surovin, paliv, polotovarů, financování záloh a plateb při dodávce u nákupů zboží investiční povahy.

B/ Střednědobé - poskytují se zpravidla na dobu 2 až 4, případně 5 let.

Typické užití: financování dovozů a vývozů zboží investičního charakteru.

C/ Dlouhodobé - jsou poskytovány zpravidla na dobu nad 5 let.

Typické užití: financování dodávek a výstavby investičních celků (komplexní technologie a výrobní zařízení, stavební části atd.).

Při hodnocení výhod či nevýhod devizového úvěrování musíme vždy

vycházet z určitého konkrétního případu a z příslušných okolností. Jde-li o alternativní rozhodování klienta, zda využít korunový či devizový zdroj, významnou roli bude vedle dostupnosti hrát také nákladovost toho či onoho zdroje financování (např. v 90. letech, v období relativně vysokých domácích úrokových sazeb, vyznívá přímá nákladovost ve prospěch devizových úvěrů).

Mezi závažné skutečnosti, které uživatel devizového úvěru musí vzít vřdy v úvahu, patří rozhodně to, že nese **kurzová rizika (tj. riziko nepříznivého dopadu změny devizového kurzu)**. Při splatnosti úvěru musí dlužník zaplatit tolik jednotek domácí měny, kolik je třeba k nákupu příslušné cizí měny při aktuálním devizovém kurzu. Znamená to, že při poklesu kurzu domácí měny musí při splácení úvěru komitent zaplatit vyšší protihodnotu v tuzemské měně. Toto kurzové riziko se dá snížit, pokud je platba i splátka ve stejné měně. Zda úspora úrokových nákladů předčí nebo alespoň vyrovná případný nepříznivý dopad kurzových rozdílů, není možné předem bezpečně stanovit. To prokáže až skutečný vývoj devizových kurzů. Ve spolupráci s bankou lze kurzová rizika eliminovat (zpravidla u úvěrových závazků do 1 roku) nebo omezit (zpravidla u úvěrů delších než 1 rok) pomocí zajišťovacích operací na termínovém devizovém trhu (viz. kapitola 5.3). Cena, kterou zaplatí klient za ochranu proti kurzovému riziku v zásadě odpovídá „zřeknutí se“ onoho potenciálního, nikoliv však zaručeného pozitivního úrokového diferenciálu. Je-li však uživatelem devizového úvěrování takový subjekt, který má relativně vyrovnaný zahraniční platební styk a devizová inkasa i devizové platby soustředěny do téže (týchž) měny (měn), lze takto řízeným „cash-flow“ výrazně omezit kurzová rizika. Vedením vlastních devizových účtů může klient taktéž eliminovat i poplatky (náklady) spojené s nákupem a prodejem deviz.

3.1 Devizové úvěry u IPB

Investiční a Poštovní banka poskytuje zahraniční devizové úvěry na dovoz zboží, které člení podle doby splatnosti na :

A) *krátkodobé úvěry* (do 1 roku), které jsou poskytovány zejména na dovoz spotřebního zboží;

B) *střednědobé úvěry* (na 2-4 roky), jsou poskytovány převážně na dovozy investičního charakteru;

C) *dlouhodobé úvěry* (na 5-7 let), které jsou rovněž určeny na financování dovozů investičního charakteru.

Devizové úvěry u IPB lze čerpat na financování dovozů z těchto zemí (viz. tabulka č. 3):

Tabulka č. 3

• Německo • Rakousko • Velké Británie • Francie	• Nizozemí • Belgie • Itálie • Kanada	• Švýcarsko • Portugalsko • USA • Japonsko
---	---	--

Na základě individuálních žádostí lze však krýt úvěrem dovoz i z jiných, než výše uvedených zemí.

Konkrétní informace o možnostech čerpání účelových devizových zdrojů v jednotlivých zemích jsou znázorněny v následující tabulce (viz. tabulka. č. 4):

Tabulka č. 4

Země	Měna	Charakter úvěru	Min. suma
Německo	DEM	1/2 roku - 1 rok 3-5 let	05 mil. DEM 0,3 mil. DEM
Rakousko	ATS	1 rok 2-5 let	1 mil. ATS 2,5 - 5 mil. ATS
Belgie	BEF, DEM, USD, ECU	3-5 let	3 mil. BEF
Velká Británie	GBP, USD, DEM	3-5 let	50 tis. USD
Nizozemí	NLG, DEM, USD	2-5 let	500 tis. NLG
Švýcarsko	CHF	2-5 let	100 tis. CHF
Francie	FRF, USD, DEM, CHF, JPY	2-5 let	1 mil. FRF nebo ekv. 200 tis. USD
Portugalsko	USD	na 6 měsíců do 2 let 2-5 let	30 tis. USD 50 tis. USD 100 tis. USD
Kanada	USD	2-5 let	100 tis. USD

3.2 Předexportní a exportní financování (v rámci IPB)

K podpoře exportu českých výrobků nabízí IPB svým klientům dva produkty podle následujícího schématu:



Schéma č. 1

Předexportní financování je úvěrové zajištění předvýrobního a výrobního procesu před exportní dodávkou na základě exportního kontraktu. Prostředky lze poskytnout v rozsahu 60 až 80 % hodnoty kontraktu a jsou použitelné pro nákup surovin, materiálů a subdodávek z tuzemska i zahraničí a pro financování vlastního výrobního procesu.

Exportní financování, na rozdíl od předexportního, slouží k zajištění finančních potřeb vývozce k překrytí období mezi realizací dodávky a okamžikem úhrady dovozcem ze zahraničí. V těchto situacích IPB nabízí exportní odběratelský úvěr střednědobý, příp. dlouhodobý.

3.3 Úvěrové linky

Specifickým zdrojem volných devizových prostředků jsou zdroje získané prostřednictvím úvěrů, které poskytují zahraniční banky, nejčastěji v souvislosti s importem zboží a služeb do České republiky. České obchodní banky tyto devizové úvěry nabízejí jako jednu z možností financování podnikatelské činnosti. Jejich poskytnutí je pochopitelně vázáno na příznivé zhodnocení bonity klienta a zamýšleného projektu.

Banka může zahraniční banku požádat o takovou úvěrovou linku tím, že ji požádá o čerpání kontokorentního úvěru na účtu, na němž probíhá jejich mezibankovní platební styk. Současně se dohodne úvěrový rámec, předmět použití, úrokové sazby, lhůta splatnosti čerpaného úvěru, sankční úroky, platnost linky, popř. další odměny a poplatky. Podobně jako česká banka čerpá krátkodobý úvěr u jiné banky v zahraničí, otevírá také sama úvěrové linky pro zahraniční banky, v jejichž rámci poskytuje těmto bankám úvěry při financování dovozu jejich klientů.

Účelové úvěrové linky jsou určeny k financování dovozů konkrétního zboží. V těchto případech obvykle platí mezi jednotlivými zeměmi jisté zvyklosti. Banky mohou později také požádat o zvýšení úvěrového rámce. Za normálních okolností banky zpravidla vyhoví, neboť zvýšení úvěrového rámce se týká rovněž zvýšení vývozu jejich komitentů. Kontokorentní úvěr v úvěrové lince je zpravidla revolvingový, tzn. že se několikrát obnovuje.

3.3.1 Úvěrové linky u IPB

Základní podmínky, které si IPB stanovila při poskytování úvěrů ze zahraničních úvěrových linek, jsou následující:

- střednědobé úvěry lze získat na financování dovozů zboží investičního charakteru (stroje, výrobní technologie, apod.), eventuálně služeb s tím spojených;
- krátkodobé úvěry lze poskytnout i na dovoz spotřebního zboží, zahraniční banka obvykle v kontraktu připouští určitý podíl zboží, které není vyrobeno v zemi, jejíž banka poskytuje úvěr. Výše tohoto povoleného cizího obsahu se v jednotlivých zemích liší (maximální limit je 50 %);

- dlouhodobé úvěry se obvykle poskytují na investice;
- úvěr v rámci zahraniční úvěrové linky se obvykle poskytuje u krátkodobého financování na 100 % a u střednědobého financování maximálně na 85 % hodnoty kontraktu (zboží, služeb).

Hlavní výhody při poskytování úvěrů ze zahraničních devizově úvěrových linek jsou tyto:

- úvěr ze zahraničních devizových zdrojů je i po započtení poplatků spojených s těmito zdroji levnější než korunový úvěr - úroková sazba se v současné době pohybuje mezi 7 - 9 %, v případě bonitního klienta lze docílit sazeb i pod 7 %;
- není třeba obstarávat bankovní záruky;
- dochází k urychlení zahraničního platebního styku - zahraniční banka platí vývozci zboží ihned po obdržení nezbytných dokumentů o dodání zboží (dokumentární platby, viz kapitola 3.).

Žádost o tento typ úvěru u IPB musí obsahovat následující údaje:

- přesný obchodní název a sídlo firmy dovozce,
- přesný obchodní název, sídlo firmy a bankovní spojení vývozce,
- popis dováženého zboží,
- hodnotu dovozu, resp. požadovaného úvěru,
- měnu, ve které bude úvěr čerpán,
- požadovanou délku úvěru,
- přibližný termín čerpání úvěru.

Výše úrokových sazeb závisí na podmínkách rámcové úvěrové dohody Investiční a Poštovní banky se zahraniční bankou, na délce úvěru a na vývoji úrokových sazeb na světových trzích. Úrokové sazby pro tuto formu devizových úvěrů jsou nižší než sazby platné pro korunové účty.

Podmínky splácení úvěrů, úroků a poplatků vyplývají z podmínek rámcové úvěrové dohody Investiční a Poštovní banky se zahraniční bankou. Úvěr se obvykle splácí v pololetních intervalech a úroky v intervalech pololetních či čtvrtletních.

Tyto skutečnosti vedly k zesílení bezpečnostních požadavků na vykazování, jak na straně dovozce. Proto měly být poskytnuty podrobnější údaje o způsobu a místě splácení, čímž se ulehčilo sledování a kontrola. Jedním ze způsobů, jak toto zjednodušit, bylo předání platby, včetně:

- dokumentární akreditací a
- dokumentární inkasem.

4.1 Dokumentární akreditace (Letter of Credit)

Dokumentární akreditace je výměna úmluvy mezi bankou a dovozcem, že banka uhradí dohadovnou částku peněz za předložení dokumentů, které dokládají podmínky smlouvy mezi bankou a dovozcem. Banka je povinna předložit všechny vyžadované doklady.

Tento způsob platby se nazývá dokumentární akreditace. Banka je povinna uhradit částku dovozcovi z předložených dokumentů. Z toho vyplývá, že banky se při akreditaci opírají o dokumenty, které jsou předloženy dovozcem, který je předložen bankě. Banka je povinna uhradit částku dovozcovi z předložených dokumentů.

4. DOKUMENTÁRNÍ PLATBY

Riziko v mezinárodním obchodě je mnohem větší než v obchodě tuzemském, protože zúčastněné strany jsou od sebe často velmi vzdálené a vzájemně se neznají. Tak vzniká při podpisu mezinárodní smlouvy o dodávce zboží situace nedůvěry mezi dovozcem a vývozcem, zda bude smlouva dodržena.

Tyto skutečnosti vedly k zesílení bezpečnostních požadavků jak na straně vývozce, tak na straně dovozce. Proto existuje způsob garance, že vývozce obdrží platbu za zboží, které dodal, a že dovozce získá zboží, které zaplatil. Jedním ze způsobů, jak toto zajistit prostřednictvím bank, jsou dokumentární platby, kterými jsou:

- dokumentární akreditivy a
- dokumentární inkasa.

4.1 Dokumentární akreditiv (Letter of Credit, L/C)

Dokumentární akreditiv je dohoda uzavřená mezi klientem a bankou o tom, že banka uhradí dohodnutou částku peněz za předpokladu, že budou dodrženy podmínky smlouvy mezi bankou a žadatelem o akreditiv a že budou předloženy vymezené doklady.

Tento způsob platby se nazývá dokumentární, protože klíčem k této transakci jsou dokumenty. Z toho vyplývá, že banky se při uskutečňování obchodu opírají výhradně o text akreditivu, zabývají se výhradně doklady a ne zbožím, které je předmětem smlouvy. Banky kontrolují pouze předložené

doklady a neodpovídají za odlišnosti, které vznikly mezi zúčtovaným a skutečně dodaným zbožím. Tyto otázky se musí vyřešit mezi kupujícím a prodávajícím.

Dokumentární akreditiv je bankovní služba v mezinárodním obchodě. Obchodní zákoník však nevylučuje jeho použití v tuzemském obchodním a platebním styku.

Mezi podstatné náležitosti dokumentárního akreditivu patří:

- jméno příkazce (dovozce),
- jméno beneficianta,
- instrukce o způsobu otevření akreditivu,
- vymezení druhu dokumentárního akreditivu,
- částka, do které může být akreditiv čerpán,
- doba a místo čerpání,
- doklady, které opravňují k čerpání akreditivu (doklady o dopravě, pojištění atd.).

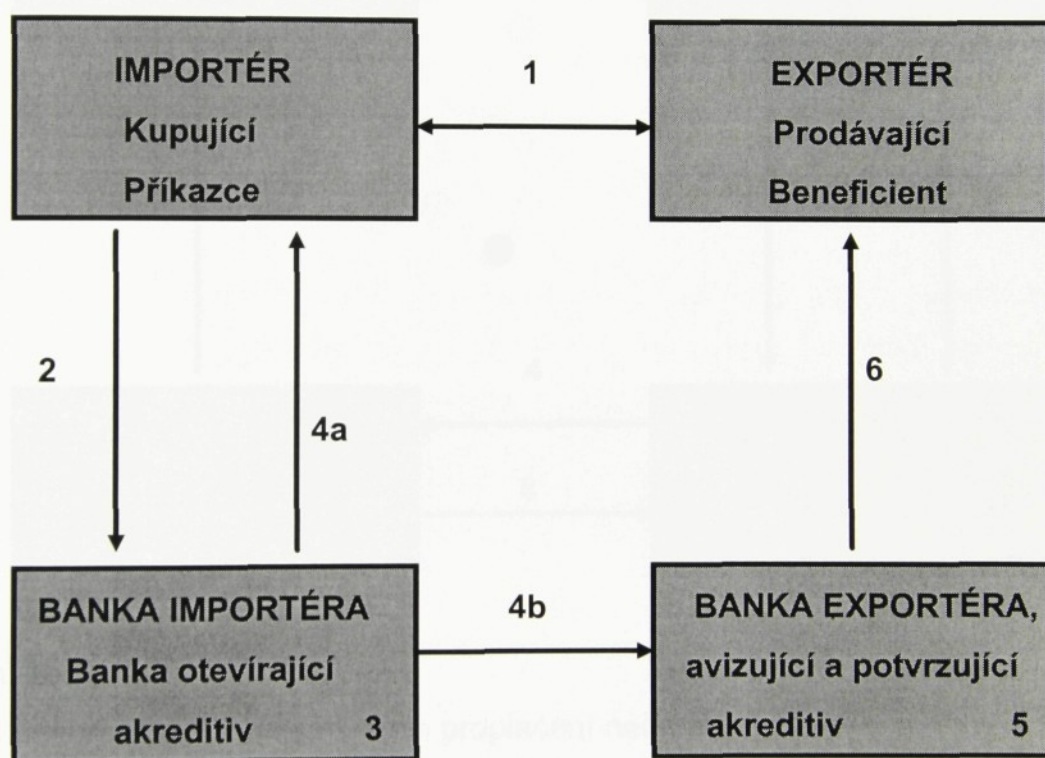
Akreditiv také obsahuje:

- základní informace o zboží (název, množství, cena, označení atd.),
- způsob dopravy,
- pojištění zboží,
- instrukce bance o nakládání s převzatými dokumenty,
- vymezení způsobu úhrady atd.

Technický průběh placení při vývozu zboží formou akreditivu lze popsat následujícím způsobem. Na základě příkazu zahraničního dovozce posílá pověřená zahraniční banka bance vývozce akreditivní příkaz, ve kterém uvádí akreditivní podmínky. Došlý příkaz je nejprve řádně přezkoumán, jsou ověřeny podpisy apod. Otevření akreditivu je oznámeno vývozci přímo či prostřednictvím

jeho banky. Přijetí příkazu se potvrdí zahraniční bance. Po expedici zboží předloží beneficiant (vývozce) své bance všechny akreditivem předepsané doklady se žádostí o úhradu dodávky. Banka ověří, zda akreditiv není v té době prošlý a zda doklady odpovídají předepsaným akreditivním podmínkám. Pokud je vše v pořádku, pošle doklady zahraniční bance, a zároveň připsá hodnotu vývozu ve prospěch účtu vývozce. Schematicky lze tento průběh znázornit takto (viz. schéma č.2 a č.3).

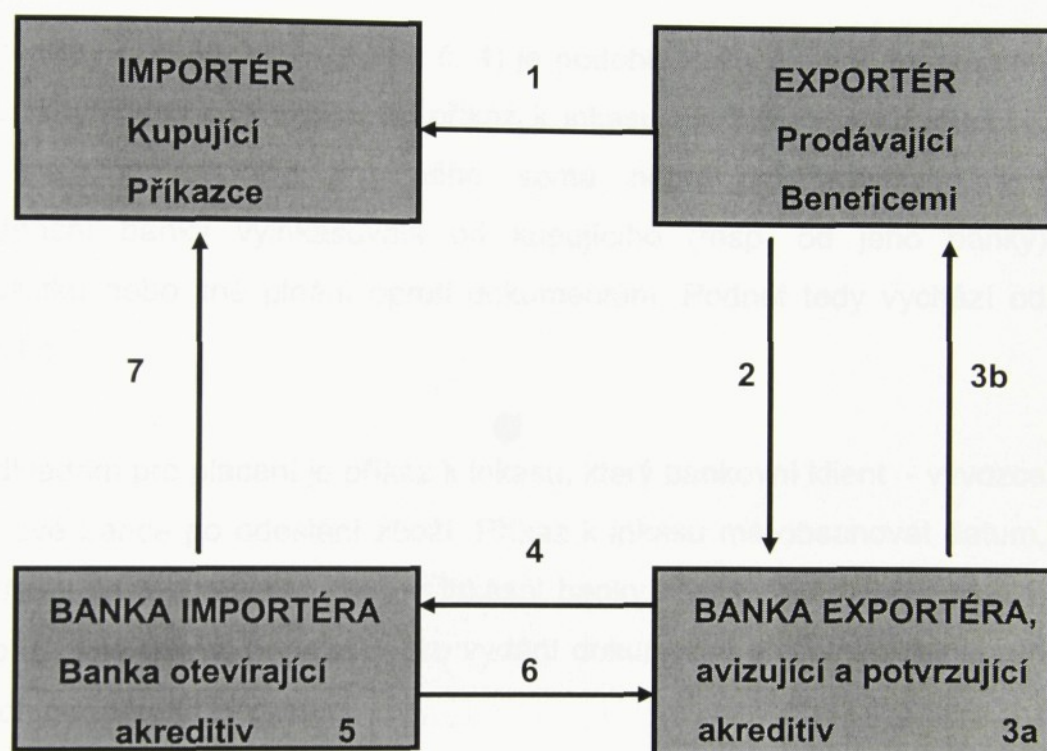
Schéma č. 2: Placení formou dokumentárního akreditivu (1. fáze)



- 1) kupní smlouva + dohoda o placení akreditivem a o akreditivních podmínkách
- 2) žádost o otevření akreditivu
- 3) otevření akreditivu
- 4a) sdělení o otevření akreditivu

- 4b) sdělení o otevření akreditivu
- 5) přezkoumání akreditivu
- 6) banka avizuje nebo potvrzuje akreditiv

Schéma č. : Dokumentární akreditiv (2. fáze - čerpání)



- 1) odeslání zboží
- 2) předání dokumentů + žádost o jejich proplacení nebo odkoupení
- 3a) kontrola splnění akreditivních podmínek
- 3b) zúčtování akreditivu ve prospěch účtu exportéra
- 4) odeslání dokumentů a žádost o úhradu akreditivu
- 5) kontrola dokumentů a splnění akreditivních podmínek
- 6) zúčtování akreditivní částky ve prospěch banky exportéra
- 7) předání dokumentů a zatížení účtu importéra

4.2 Dokumentární inkaso

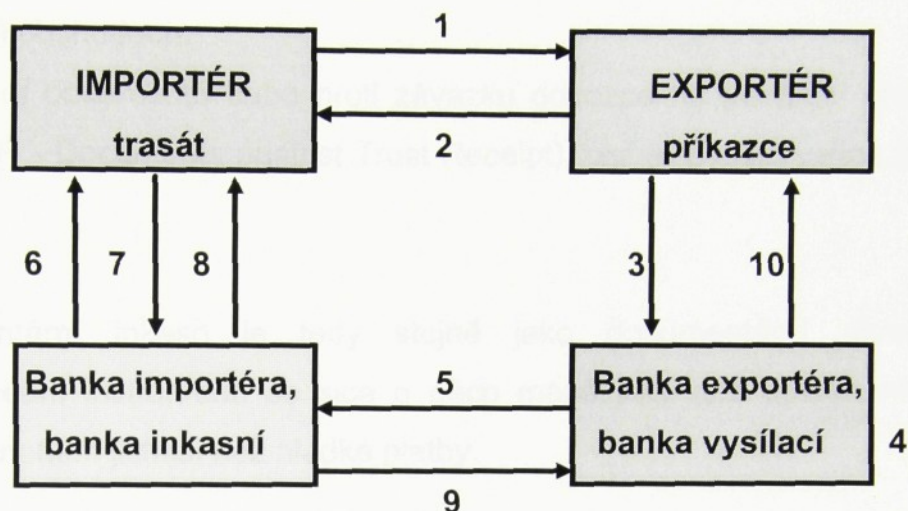
Dokumentární inkaso je také rozšířený způsob placení používaný v mezinárodním platebním styku při vývozu a dovozu zboží. Je to platební forma, při které dává podnět k platbě vývozce a zboží je vydáno dovozci, jestliže splní sjednané platební podmínky (tzv. inkasní úkon).

Technický průběh (viz. schéma č. 4) je podobný jako při dokumentárním akreditivu. Hlavní rozdíl je v tom, že příkaz k inkasu předkládá prodávající (tj. vývozce) své bance, aby pro něho sama nebo prostřednictvím své korespondenční banky vyinkasovala od kupujícího (resp. od jeho banky) peněžní částku nebo jiné plnění oproti dokumentům. Podnět tedy vychází od prodávajícího.

Podkladem pro placení je příkaz k inkasu, který bankovní klient - vývozce předkládá své bance po odeslání zboží. Příkaz k inkasu má obsahovat datum, jméno dodavatele a kupujícího, jméno inkasní banky, výčet dokumentů, inkasní částku v příslušné měně, podmínky pro vydání dokumentů a také instrukce pro případ jejich odmítnutí dovozcem.

Banka přezkoumá, zda je příkaz k inkasu úplný a zda souhlasí připojené dokumenty co do počtu, druhu, vzájemné návaznosti a doplní spojení se zahraničím. Poté banka odesílá inkasní dokumenty inkasní bance, kterou současně pověřuje provedením inkasa, jež sama obdržela.

Schema č. 4 : Dokumentární inkaso



- 1) uzavření kupní smlouvy,
- 2) předání zboží - odeslání,
- 3) předání inkasního příkazu a zároveň předání ujednaných dokumentů,
- 4) kontrola příkazu a dokumentů,
- 5) odeslání příkazu a dokumentů,
- 6) návštěví kupujícím,
- 7) akceptace směnky (D/A) nebo přímá platba (D/P),
- 8) vydání dispozičních dokumentů (např. konosamentu, železničního nákladního listu, skladničního listu atd.),
- 9) převod platby ve prospěch účtu vývozce s kreditním návěštím,
- 10) zúčtování ve prospěch účtu vývozce.

Nejčastěji používané inkasní podmínky pro vydání dokumentů jsou:

1. proti zaplacení (D/P - Documents against Payments),
2. proti akceptaci směnky (D/A - Documents against Acceptance),
3. kombinovaný - tzn. proti částečnému zaplacení v hotovosti a akceptaci směnky,

4. proti bankovní záruce (D/G - Documents against Guarantee),
5. proti výměně dokumentů prokazující protidodávku zboží při výměnných (barterových) obchodech,
6. proti potvrzení dokumentů nebo proti závazku dovozce na pozdější (lhůtní) placení (D/TR - Documents against Trust-Receipt), což je ovšem velice řídký případ.

Dokumentární inkaso je tedy stejně jako dokumentární akreditiv zajišťovací platební instrument. Je sice o něco méně jistý než dokumentární akreditiv, ale mnohem jistější než hladké platby.

5. DEVIZOVÝ TRH A JEHO STRUKTURA

Podnikatelské subjekty zabývající se zahraničním obchodem jsou v neustálém kontaktu s devizovým trhem. Například český importér, který importuje z Německa výrobky či zboží pro domácí trh, bude potřebovat na zaplacení dodávky zboží z Německa marky, zatímco český exportér, který realizuje své výrobky na německém trhu, získal vývozem do Německa marky, a ty bude chtít vyměnit za české koruny, aby mohl vyplatit mzdy zaměstnancům, zaplatit daně, provést úhrady za dodávky zboží tuzemským dodavatelům atd. Exportéři a importéři tak využívají k nákupu a prodeji deviz **devizový trh**.

Obecně tedy lze definovat devizový trh jako místo, na kterém se střetává poptávka po peněžních instrumentech denominovaných v jedné národní měně s nabídkou peněžních instrumentů denominovaných v jiné národní měně.

Motivy vstupu jednotlivých subjektů na tento trh jsou různorodé. Jedna skupina se zde snaží nakoupit měnu určité země za účelem okamžité nebo pozdější úhrady svých zahraničních závazků, které mohly vzniknout z importu zboží a služeb nebo dříve přijatého úvěru. Druhá skupina subjektů zde naopak nabízí své přebytečné devizové prostředky, které byly předtím získány například z exportu zboží a služeb. Mnohé subjekty nabízejí své devizové prostředky, aby tak předešly případným ztrátám z očekávaného znehodnocení kurzu příslušné cizí měny anebo naopak nakupují zahraniční měny ve snaze získat na očekávaném zhodnocení jejich kurzu.

Dostupné odhady z roku 1988 ukazují, že denní obrat na devizových trzích se pohybuje okolo 350 mld. USD denně¹, přičemž velká část operací má

¹) Durčáková, J., Mandel, M.: Mezinárodní finance, skriptu VŠE, Praha, 1995

spekulační charakter. Jiné údaje například uvádějí, že na jednu obchodní transakci připadají 3-4 kapitálové transakce spojené se snahou o zajištění své devizové pohledávky nebo svého devizového závazku proti kurzovému riziku. Ohromný dynamický růst devizových operací ve vztahu k růstu zahraničního obchodu byl v 1. polovině 70. let zapříčiněn rozpadem Bretton-Woodského měnového systému pevných devizových kurzů. Rozšíření floatingu od 2. poloviny 70. let vedlo k růstu devizových rizik jak v obchodních operacích, tak i při umísťování kapitálu. V této souvislosti vzrostly také nároky na řízení devizových rizik.

5.1 Exportní a importní podniky na devizovém trhu

Podniky operující v oblasti zahraničního obchodu jsou v neustálém kontaktu s devizovým trhem v zásadě ze tří hlavních důvodů:

- nakupují devizy za účelem úhrady svých zahraničních závazků, případně prodávají devizy při konverzi svých devizových inkas do národní měny,
- zajišťují své devizové pohledávky a závazky proti kurzovému riziku,
- hledají optimální měnovou strukturu svých devizových účtů.

Pomineme-li přirozenou snahu každého podniku, co nejlevněji nakoupit na devizovém trhu měnu své devizové úhrady a co nejdražěji prodat měnu svého devizového inkasa, je základním charakteristickým rysem jeho chování **snaha o zajištění** svých devizových pohledávek a závazků **proti pohybu kurzů**. **Preference jistoty** nutí podniky k hledání nerizikových uzavřených devizových pozic. **Devizovou pozici podniku** můžeme definovat jako určitý vztah jeho devizových aktiv a pasiv, přičemž určujícími charakteristikami jsou kvantitativní, měnová, úroková a časová struktura. **Uzavřená devizová pozice** nastává v situaci, kdy podnik není v čase vystaven rizikům, která vyplývají z

pohybu kurzu. To znamená, za situace, kdy se jeho pohledávky a závazky v jednotlivých měnách shodují, pokud jde o kvantitativní výši, dobu splatnosti a způsob úročení.

Pro větší názornost bych rád uvedl některé klasické příklady vzniku neuzavřených devizových (tj. rizikových) pozic i s riziky, která z nich vyplývají (jsou uvedena v závorkách).

- 1) Podnik očekává za 6 měsíců devizové inkaso v DEM za zboží, které exportoval na obchodní úvěr. (Neznámou tj. rizikem je zde pohyb kurzu CZK/DEM od doby uzavření kontraktu do doby realizace devizového inkasa.)
- 2) Podnik má svůj účet denominovaný v GBP (Bez přesnějšího ujasnění budoucího použití tohoto aktiva je zde riziko v pohybu devizového kurzu GBP k ostatním měnám.)
- 3) Podnik přijal eurodolarový úvěr ve výši 1 milion USD při pohyblivé úrokové sazbě a prodal zboží do zahraničí na obchodní úvěr za 1,1 milionu USD při pevně započítané úrokové sazbě v ceně zboží ve výši 10%. Doba splatnosti je v obou případech shodná. (Při shodné měnové denominaci pohledávky a závazku i jejich splatnosti je zde devizové riziko, které vyplývá z úrokového rizika - není známa skutečná výše úrokové sazby ani devizového kurzu v době splatnosti eurodolarového úvěru.)

Ve všech třech uvedených příkladech má výše uvedený podnik otevřenou rizikovou pozici, neboť jeho devizové pohledávky a závazky se nerovnají v kvantitativní, měnové nebo úrokové struktuře. Přesto, že otevřená devizová pozice může být zdrojem dodatečného spekulativního zisku, převážná většina výrobních a obchodních podniků dává přednost jistotě a snaží se o zajištění proti

vnějším rizikům. Zajištění může být provedeno prostřednictvím kurzových (měnových) doložek připojených přímo k obchodním smlouvám nebo prostřednictvím specifických devizových operací mezi podnikem a bankou (termínové operace typu forward, futures, swap a options).

5.2 Obchodní banky na devizovém trhu

Obchodní banky operují na devizových trzích s těmito základními cíli:

- poskytovat služby svým zákazníkům (podnikům, malým obchodním bankám atd.),
- hledat optimální strukturu svých devizových aktiv a pasiv z pohledu ziskovosti, jistoty a likvidity,
- provádět různé typy devizových operací s cílem dosažení zisku z kurzových a úrokových rozdílů (devizová arbitráž a spekulace).

Charakteristickým rysem činnosti obchodních bank je přitom neustálý pohyb v tzv. „bludném“ trojúhelníku ziskovosti, jistoty a likvidity, kde si obvykle dosažení jednoho cíle odporuje s dosažením jednoho či obou zbylých cílů. Například devizové prostředky držené na běžných účtech svých korespondentských bank jsou sice nejlikvidnějšími penězi, zároveň však obvykle nejsou úročeny. Naopak otevřená devizová pozice na termínovaném účtu držená v měně s volně pohyblivým kurzem může přinést velký zisk při správném očekávání kurzových pohybů; je však v rozporu s jistotou a likviditou.

V maloobchodním okruhu realizují obchodní banky zisk z rozdílu mezi nákupním a prodejním kurzem, dále z různých poplatků za poskytované služby a z tzv. „floatu“. Float se v případě promtních (nebo-li spot) operací - tj. nákup nebo prodej zahraniční měny, kde dodání je realizováno zpravidla do dvou

obchodních dnů po uzavření kontraktu, přirozeně vytváří díky časovému rozdílu mezi obdržením devizy od podniku a plněním kontraktu ze strany obchodní banky. Vzhledem k tomu, že při uskutečňování promptních operací musí banka dodat devizu do dvou obchodních dnů po uzavření kontraktu, má banka po dva dny k dispozici neúročené peněžní fondy, které může uložit na krátkodobý termínovaný vklad u jiné banky.

Ve velkoobchodním okruhu pak obchodní banky dotváří svá portfolia, přičemž hledají optimální struktury svých aktiv. Vzájemný poměr mezi devizovými aktivy a devizovými pasivy v jednotlivých měnách pak určuje devizovou pozici banky. Zisk je zde obecně realizován z kurzových rozdílů mezi nákupem a prodejem deviz a z rozdílů úrokových, tzn. z rozdílů úroků, za které banka peněžní fondy získá a za které je dále půjčuje. Obchodní banky, narozdíl od firem operujících v zahraničním obchodě, daleko častěji vyhledávají otevřené spekulativní devizové pozice.

5.3 Zajištění proti ztrátám vzniklým změnou kurzu

Riziko ztrát vzniklých změnou kurzu je možné zajistit tzv. **termínovými operacemi**. Termínové kontrakty jsou klasickým nástrojem pro zajišťování devizových pohledávek a závazků proti kurzovým rizikům. Tyto obchody jsou institucionálně zajišťovány prostřednictvím dealingových oddělení bank.

Mezi termínové operace, kterými je možné se zajistit, patří forwardy, swapy, futures a opce.

5.3.1 Devizové termínové operace typu forward

Termínová operace typu forward je nejstarší forma termínových devizových operací. Základním znakem forwardu, stejně jako u všech ostatních termínových operací je, že uzavření kontraktu se provádí v přítomné době, avšak plnění kontraktu nastává až v budoucím, předem dohodnutém termínu.

Vzhledem k tomu, že forward operace jsou zprostředkovány prostřednictvím OTC (mimoburzovního trhu), nejsou forward kontrakty na rozdíl od futures a burzovních options standardizovány co do množství a času. Dohoda mezi podnikem a dealerem v obchodní bance může znít např. na 3 měsíce nebo na 35 dní. Nejfrekventovanější jsou forward operace s dobou dospělosti do 1 roku. Méně obvyklé jsou pak operace od 1 do 3 let. Forward operace nejsou rovněž standardizovány co do množství deviz, což je výhodné zejména pro klienty bank z oblasti zahraničního obchodu.

5.3.2 Swapová operace

Swapová operace je tvořena dvěma neoddělitelnými operacemi, které se uzavírají v jednom okamžiku. Je to v podstatě **spojení aktuálního a termínového obchodu do jedné transakce**. To znamená, že klient bance prodá nebo od ní nakoupí za aktuální kurz volnou měnu proti koruně a v tentýž okamžik ji od banky nakupuje, resp. prodá za kurz termínový. Výhodou pro klienta je zde fakt, že má na určité, jím stanovené období, k dispozici jinou měnu.

V praxi to znamená, že swapové operace pomáhají zejména k pokrytí přechodné nelikvidity v určité měně. Disponuje-li klient např. americkými

dolary a ví, že tyto dolary bude muset použít na platbu až za dva měsíce a současně se mu nedostává korunové likvidity, může se obrátit na banku se žádostí o swapovou operaci. To znamená, že banka od něj nakoupí jeho dočasně volné dolary; dá mu k dispozici korunovou likviditu a současně se zaváže, že za dva měsíce mu tyto dolary prodá nazpět za termínový kurz. Tento termínový kurz vychází z promptního aktuálního kurzu a rozdílu úrokových měr daných měn.

Jiný případ může nastat např., jestliže firma má dnes k dispozici české koruny, ale platbu potřebuje provést okamžitě v amerických dolarech, jejichž inkaso očekává až za týden. V tomto případě může firma opět, ve spolupráci s bankou, využít swapovou operaci. Promptně nakoupí potřebné dolary, které automaticky termínově prodá, přičemž budoucí dolarovou platbu pokryje svým očekávaným dolarovým inkasem.

5.3.3 Termínová operace typu futures

Futures kontrakty na nákupy nebo na prodeje deviz mají určité základní znaky shodné s forward operacemi. Jedná se rovněž o termínový obchod, kde uzavření kontraktu probíhá v přítomné době, zatímco plnění se uskutečňuje v budoucnu. Na rozdíl od forwardových operací je tento typ devizových operací uskutečňován **prostřednictvím** organizovaného trhu - **burzy**.

Z této skutečnosti vyplývají i základní odlišnosti od forwardových operací, které spočívají ve **větší standardizaci kontraktů**. Standardizováno je zejména množství obchodovatelných deviz. Konkrétně jsou stanovena základní minimálně obchodovatelná množství (tzv. loty) a je možné obchodovat pouze celé násobky těchto lotů. Dále jsou standardizovány i dodací lhůty kontraktů, ke

kterým je možné futures kontrakty uzavírat. Smyslem standardizace je zajistit větší koncentraci nabídky a poptávky a tím i větší likviditu trhu. Vychází se zde při tom z toho, že pokud kontrakt není časově a věcně standardizován, nabízející hledá obtížněji poptávajícího a naopak.

Další odlišnost oproti forwardům je taková, že obchody s futures se uzavírají výhradně přes brokery (členy burzy) a zároveň subjekty, které uzavřou futures kontrakt na nákup či prodej deviz, nemají vůči sobě navzájem bezprostřední právní vztah, ale k tzv. clearingové ústředně na burze.

5.3.4 Termínové operace typu options

Devizové **operace options** (Currency Options) mají opět všechny základní znaky termínových operací. Na rozdíl od předchozích operací jsou však založeny na smlouvě mezi upisovatelem opce (seller, writer) a držitelem opce (holder), kde upisovatel se zavazuje neodvolat po stanovenou dobu svou nabídku, naproti tomu má držitel opce **právo od smlouvy odstoupit** při zaplacení **peněžní prémie**. Majitel opce je v **tzv. volné pozici** (buy-position), tj. své právo může, ale nemusí uplatnit; upisovatel opce je v **tzv. těsné pozici** (short-position), tj. čeká na rozhodnutí majitele opce.

Hlavní výhodou opce oproti jiným termínovým kontraktům je tedy možnost držitele opce nechat opci „propadnout“, pokud je to z pohledu vývoje promptního devizového kurzu pro něj výhodné. Peněžní prémie je fakticky cenou, za kterou si majitel opce kupuje u upisovatele opce právo odstoupit od smlouvy.

Existují tzv. opce call a put. V případě **call opce** získává držitel opce právo koupit od upisovatele dohodnuté množství deviz při předem dohodnutém

kurzu opce (tzv. exercise nebo strike price). **Put opce** představuje naopak právo prodat upisovateli dohodnuté množství deviz při předem dohodnutém kurzu opce.

Evropská opce (European Option) je taková opce, která může být uplatněna pouze v den splatnosti opce; naproti tomu **americká opce** (American Option) může být uplatněna kdykoliv po dobu platnosti opce. Z tohoto důvodu jsou prémie u amerických opcí vyšší než u evropských.

Investiční a Poštovní banka může svým klientům nabídnout k zajištění kurzových rizik promptní, termínové, swapové či opční operace. Podniky však o ně bohužel nejeví velký zájem, snad kvůli ceně takovýchto operací, ale možná též z neznalosti těchto zajišťovacích instrumentů.

6. PŘÍKLAD ČERPÁNÍ DEVIZOVÉHO ÚVĚRU

Pro lepší názornost jsem se ve spolupráci s libereckou pobočkou Investiční a Poštovní banky pokusil aplikovat teoretické poznatky na jednoduchém příkladu poskytnutí devizového úvěru. V příkladu neuvádím jména firem a některé další skutečnosti, neboť podléhají bankovnímu tajemství.

Jedná se o případ, kdy klient IPB - česká firma zabývající se textilní výrobou, jednala se svým dlouholetým obchodním partnerem, který projevil zájem o podstatnou část její produkce a uzavřela s ním kontrakt na dodávku zboží po dobu příštích 2 let. Aby bylo možné splnit požadavky obchodního partnera, bylo potřeba modernizovat strojní vybavení textilní firmy. Ta proto chtěla nakoupit 25 nových textilních strojů, které odpovídaly jejím požadavkům, od předního výrobce těchto strojů v Německu.

Po dohodě s IPB se rozhodla čerpat krátkodobý devizový úvěr v DEM na nákup těchto textilních strojů a strojních součástek, na jejich kompletaci, instalaci a na uskutečnění výroby. Celková částka kontraktu na nákup textilních strojů a příslušenství byla 1 800 000,- DEM. Klient počítal s předpokládanou dobou realizace 11 měsíců a proto projevil zájem o krátkodobý devizový úvěr ve výši 1 200 000,- DEM, s dobou splatnosti 1 rok. Ostatní náklady si kryl klient sám z vlastních devizových zdrojů (přibližně 40% tržeb má ve volně směnitelných měnách, z toho 3/4 v DEM).

Po prostudování žádosti klienta o poskytnutí úvěru, jeho podnikatelského záměru a zkoušce úvěrové způsobilosti klienta (viz. kapitola 2.9), vyjádřila Investiční a Poštovní banka souhlas s poskytnutím devizového úvěru (Jednalo se o dlouhodobého a spolehlivého klienta IPB, který již dříve devizový úvěr u

IBP čerpal a splatil dle dohodnutých podmínek. Klient měl již také uzavřený kontrakt, a to jak s německým výrobcem textilních strojů, tak se zahraničním importérem na dodávku své textilní produkce). Následně tedy byla uzavřena úvěrová smlouva s platností ode dne 4.3. 1996 a stanoven úvěrový rámec a podmínky plnění úvěrové smlouvy. Podstatné náležitosti úvěrové smlouvy byly následující:

- celková výše úvěru 1 200 000,- DEM,
- čerpaní jednorázové, okamžité, od data platnosti úvěrové smlouvy (tj. od 4.3. 1996),
- doba splatnosti 1 rok,
- úroky placeny pololetně s tím, že současně s druhou splátkou úroků bude splacena i jistina,
- úroková sazba byla stanovena na sazbu LIBOR + 3% s tím, že po půl roce se podepíše dodatek, kterým se mění tato úroková sazba,
- úvěr byl kryt plovoucí zástavou (Jedná se o zástavu, kdy klient čerpá úvěry stále u stejné banky a ručí v podstatě celým svým výrobním objektem včetně zařízení. Pokud čerpá úvěr, hodnota zástavy se sníží o tuto částku. Naopak pokud klient úvěr splácí, hodnota zástavy se s každou splátkou opět zvyšuje. Tak může klient čerpat i více úvěrů, aniž by musel sepisovat s bankou na každý úvěr zvláštní smlouvu o zajištění úvěru.)

LIBOR je zkratka odvozená od názvu „London Interbank Offer Rate“. Jedná se o referenční sazbu, což je určitá, na trhu kótovaná úroková sazba, která slouží jako základ pro určení úrokové sazby u instrumentů s proměnlivým úročením. Na mezinárodních finančních trzích se jako referenční úroková sazba

používá nejčastěji právě sazba kótovaná na londýnském mezibankovním trhu, tj. LIBOR.¹

Jedná se zpravidla o 6-ti měsíční sazbu. Pro německou marku byla na období od března 1996 do září 1996 stanovena tato sazba na 4,25%, po půl roce se změnila na 4,15%. To znamená, že úroková sazba byla de facto 4,25% + 3% (úrokové marže IPB), tj. **7,25%**, resp. **7,15%** (4,15% + 3%).

Další poplatky za úvěr byly:

- a) za obstarání úvěrových zdrojů 0,15% z čerpané částky úvěru,
- b) za vedení úvěrového účtu 0,10% z poloviny čerpané částky úvěru,
- c) za získání devizových zdrojů 0,15% z čerpané částky úvěru.

Ve smlouvě na nákup textilních strojů byl stanoven jako způsob placení **potvrzený dokumentární akreditiv** (viz. kapitola 4.1), který musel být otevřen do 15-ti dnů od podepsání úvěrové smlouvy. To znamená navíc:

- d) poplatek za akreditiv v hodnotě 0,2% z hodnoty kontraktu.

Celé této transakce se zúčastnily 4 subjekty:

- český výrobce textilního zboží,
- Investiční a Poštovní banka,
- Bayerische Vereinsbank (banka německého výrobce textilních strojů,
- německý výrobce textilních strojů.

Jedná se tedy o úvěrovou linku mezi českou a německou bankou. Je to dohoda mezi IPB a německou Bayerische Vereinsbank o poskytnutí devizových prostředků, za podmínky, že 70% z poskytnuté částky bude použito na dodávky

¹) Beneš V. a kol.: Bankovní a finanční slovník, Libertas, Praha 1993

ze SRN (jde o podporu německého exportu). Devizové prostředky jsou celou dobu trvání úvěrové linky vázány u zahraniční banky a po splnění všech smluvních podmínek uhradí zahraniční banka příslušnou částku přímo svému klientovi, tj. německému výrobcí textilních strojů.

Nyní se dostáváme **k ceně úvěru**. Nejprve spočteme **poplatky**:

a) za obstarání úvěrových zdrojů 0,15% z poskytnuté částky úvěru

poskytnutá částka úvěru je 1 200 000,- DEM tzn.

$$1\,200\,000 \times 0,0015 = \underline{1\,800,- \text{ DEM}}$$

b) za vedení úvěrového účtu 0,10% z poloviny čerpaného úvěru

polovina čerpaného úvěru je 600 000,- DEM tzn.

$$600\,000 \times 0,0010 = \underline{600,- \text{ DEM}}$$

c) za získání devizových zdrojů 0,15% z částky úvěru

$$1\,200\,000 \times 0,0015 = \underline{1\,800,- \text{ DEM}}$$

Celkem tedy poplatky činily 4 200,- DEM. Tato částka bude dle smluvních podmínek hrazena z devizového účtu klienta.

Poplatek za akreditiv činil:

d) 0,2% z dohodnuté částky kontraktu

dohodnutá částka kontraktu byla 1 800 000,- DEM tzn.

$$1\,800\,000 \times 0,002 = \underline{3\,600,- \text{ DEM}}$$

Rovněž tato částka bude placena z devizového účtu klienta.

Úvěr byl poskytnut dne 4.3. 1996 v celkové výši DEM 1 200 000,-. Splátky úroků jsou pololetní tj. dohromady dvě. Jistina bude splacena na konci doby

čerpání úvěru, tj. 4.3 1997, současně s druhou splátkou úroků. Dne 4.3. 1996 byl aktuální kurz CZK/DEM 18,452¹ (později se k tomuto kurzu ještě vrátíme).

1) Nejprve spočítám splátku úroků za prvních 6 měsíců. Vzorec pro výpočet jednoduchého úroku vypadá následovně:

$$u = P i t$$

u - jednoduchý úrok

P - jistina

i - úroková míra vyjádřená jako desetinné číslo

t - doba půjčky vyjádřená v rocích

Doba **t** se stanovuje podle tzv. standardů. IPB používá standard **ACT/365** (ACT je zkratka z anglického actual = skutečný), který používá v čitateli měsíce se skutečným počtem dní a ve jmenovateli rok se skutečným počtem dní (v případě přestupného roku je ve jmenovateli **366**). Tento standard se nejvíce blíží realitě.

Rok 1996 byl přestupný a proto t_1 vypočteme v našem případě následovně:

$$t_1 = \text{ACT}/366 = (27+30+31+30 +31+31+4) / 366$$

$$t_1 = 184 / 366$$

$$i_1 = \text{LIBOR} + 3\% = 4,25\% + 3\% = 7,25\%$$

$$P = 1\,200\,000$$

¹) Hospodářské noviny , 4.3. 1996, kurz deviza střed

²) Cipra T: Praktický průvodce finanční a pojistnou matematikou

Potom pro výpočet první splátky úroků dostaneme :

$$u_1 = P i_1 t_1$$

$$u_1 = 1\,200\,000 \times 0,0725 \times 184/366$$

$$u_1 = \underline{\underline{43\,737,70492\,DEM}}$$

Splátku úroků si však IPB inkasuje dle podmínek úvěrové smlouvy v českých korunách a to dle aktuálního kurzu ke dni splatnosti, který 4.9. 1996 činil 17,628 CZK/DEM¹. Přepočet na české koruny je následující:

$$43\,737,70492\,DEM \times 17,628 = \underline{\underline{771\,008,2623\,CZK}}$$

2) Obdobně spočteme i druhou splátku úroku. Zde však musíme výpočet rozdělit do dvou kroků. Nejprve provedeme výpočet úroku do konce kalendářního roku 1996, neboť tento rok byl rokem přestupným. K této částce poté přičteme úrok do konce úvěrového období. Také u sazby LIBOR došlo ke změně. Pro období od 4.9. 1996 do 4.3. 1997 byla stanovena na 4,15%.

a) úrok do konce kalendářního roku 1996

$$t_2 = (26+31+30+31) / 366$$

$$P = 1\,200\,000$$

$$t_2 = 118 / 366$$

$$i_2 = 4,15\% + 3\% = 7,15\%$$

$$u_2 = P i_2 t_2$$

$$u_2 = 1\,200\,000 \times 0,0715 \times (118/366)$$

$$u_2 = \underline{\underline{27\,662,29508\,DEM}}$$

¹) Hospodářské noviny , 4.9. 1996, kurz deviza střed

b) úrok do konce úvěrového období, tj. do 4.3. 1997

$$t_3 = (31+28+4) / 365$$

$$P = 1\,200\,000$$

$$t_3 = 63 / 365$$

$$i_3 = 4,15\% + 3\% = 7,15\%$$

$$u_3 = P i_3 t_3$$

$$u_3 = 1\,200\,000 \times 0,0715 \times (63/365)$$

$$u_3 = \underline{\underline{14\,809,31507\,DEM}}$$

Druhá splátka je tedy rovna součtu $u_2 + u_3$

$$u_2 + u_3 = 27\,662,29508 + 14\,809,31507$$

$$u_2 + u_3 = \underline{\underline{42\,471,61015\,DEM}}$$

Při přepočtu této částky na české koruny při aktuálním devizovém kurzu ke dni 4.3. 1997, který byl 17,216 CZK/DEM¹ dostaneme částku **731 191,2403 CZK** (42471,61015 DEM x 17,216 CZK/DEM).

Obdobně přepočteme na české koruny i splátku jistiny ke dni 4.3. 1997, dle stejného devizového kurzu, tj. 17,216 CZK/DEM. Dostaneme částku **20 659 000,- CZK** (1 200 000 DEM x 17,216 CZK/DEM). Celková splacená částka úvěru se tedy rovnala součtu splátek jistiny, a dvou splátek úroků, tzn. částce **22 161 399,5 CZK**.

¹) Hospodářské noviny, 4.3. 1997, kurz deviza střed

6.1 Vliv změny kurzu na splatnou částku úvěru

Jak je vidět z výše popsaného příkladu, došlo během čerpání devizového úvěru ke změnám devizového kurzu. Česká koruna během období od 4.3. 1996 do 4.3. 1997 vůči německé marce posílila, viz tabulka č.5.

Tabulka č. 5

Datum	CZK / DEM ¹
4.3. 1996	18,452
4.9. 1996	17,628
4.3. 1997	17,216

Nyní si představme situaci, že devizový kurz zůstane po celou dobu úvěrového vztahu stejný, tzn. jako v den poskytnutí úvěru dne 4.3. 1996, kdy byl 18,452 CZK/DEM. V tom případě by pak 1. splátka úroku ve výši 43 737,70492 DEM splacena 4.9. 1996 při přepočtu na CZK činila 807 048,1312 CZK.

$$43\,737,70492\text{ DEM} \times 18,452\text{ CZK/DEM} = 807\,048,1312\text{ CZK}$$

Porovnáme-li tuto částku se splátkou úroku přepočtenou dle aktuálního kurzu ze 4.9. 1996 (771 008,2623 CZK), dojdeme k rozdílu 36 039,8689 CZK.

$$807\,048,1312 - 771\,008,2623 = 36\,039,8689$$

Uživatel úvěru tak profitoval ze zpevnění kurzu české koruny vůči německé marce a ušetřil tak 36 039,8689 CZK.

Obdobně postupujeme při porovnání i u druhé splátky úroku v hodnotě 42471,61015 DEM. Po přepočtu na koruny dostaneme 783 686,1505 CZK.

$$42\,471,61015 \text{ DEM} \times 18,452 \text{ CZK/DEM} = 783\,686,1505 \text{ CZK}$$

Při porovnání se splátkou úroku přepočtenou dle aktuálního kurzu ze 4.3. 1997 (783 686,1505 CZK), dojdeme k rozdílu 52 504,91019 CZK.

$$783\,686,1505 - 731\,181,2403 = 52\,504,91019$$

Stejným způsobem přepočteme splátku jistiny ve výši 1 200 000,- DEM a dostaneme částku 22 142 400,- CZK.

$$1\,200\,000 \text{ DEM} \times 18,452 \text{ CZK/DEM} = 22\,142\,400 \text{ CZK}$$

A opět při porovnání se splátkou jistiny přepočtenou dle aktuálního kurzu ze 4.3. 1997 (20 659 200,- CZK), dojdeme k rozdílu 1 483 200,- CZK.

$$22\,142\,400 - 20\,659\,200 = 1\,483\,200$$

I zde uživatel úvěru opět profitoval ze zpevnění kurzu české koruny vůči německé marce. Celková úspora klienta vyplývající ze změny devizového kurzu CZK/DEM byla rovna částce 1 571 744,779 CZK.

rozdíl 1.splátek úroků + rozdíl 2.splátek úroků + rozdíl splátek jistin = celkový kurzový diferenciál

$$36\,039,8689 + 52\,504,91019 + 1\,483\,200 = \underline{1\,571\,744,779}$$

¹) Hospodářské noviny, kurz deviza střed

V tomto konkrétním případě lze říci, že za daných okolností byl pro klienta krátkodobý devizový úvěr v DEM se splatností 1 rok výhodným zdrojem financování. Nejenom, že úroková sazba devizového úvěru poskytnutého v DEM byla nižší než byla průměrná úroková sazba krátkodobých korunových úvěrů poskytovaných ve stejné období (IPB by si po úvěrové analýze stanovila na tento úvěr sazbu 14,2 %), ale klient také profitoval ze zpevnění devizového kurzu české koruny vůči německé marce (v podstatě uspořil další úrokové náklady).

6.2 Vliv zvýšení kurzu CZK/DEM na splatnou částku úvěru

V našem reálném případě došlo ke zpevnění kurzu české koruny vůči německé marce. Teoreticky však mohlo za stejné období dojít také ke znehodnocení koruny, tzn. k deprecaci kurzu CZK/DEM. Devizový kurz CZK/DEM se mohl, čistě hypoteticky, vyvíjet např. takto, viz. tabulka č. 6.

Tabulka č. 6

Datum	Reálný devizový kurz CZK / DEM	Hypotetický devizový kurz CZK / DEM
4.3. 1996	18,452	18,452
4.9. 1996	17,628	18,589
4.9. 1997	17,216	18,957

V takovém případě by se pak první splátka úroku rovnala částce 813040,1968 CKZ.

$$43\,737,70492 \text{ DEM} \times 18,589 \text{ CZK/DEM} = 813\,040,1968 \text{ CZK}$$

Druhá splátka úroku vyjádřená v CZK by měla hodnotu 805 134,3136 CZK.

$$42\,471,61015 \text{ DEM} \times 18,957 \text{ CZK/DEM} = 805\,134,3136$$

Obdobně splátka jistiny by se rovnala 22 748 400,- CZK.

$$1\,200\,000 \text{ DEM} \times 18,957 \text{ CZK/DEM} = 22\,748\,400,- \text{ CZK}$$

Celková suma splaceného úvěru se potom rovná součtu splátky jistiny a splátek úroků, v našem případě tedy hodnotě 24 366 574,51 CZK. Porovnáme-li potom tuto sumu s celkovou splacenou sumou úvěru za předpokladu, že devizový kurz se po celou dobu úvěrového vztahu nezmění (23 740 273,09 CZK) dospějeme k zápornému rozdílu - 626 301,4204 CZK.

cena úvěru při stále stejném kurzu 18,452 CKZ/DEM - cena úvěru při znehodnocení CZK

$$23\,740\,273,09 - 24\,366\,574,51 = -626\,301,4704$$

V tomto případě tedy nese klient nepříznivý dopad kurzových rozdílů a trátí ze znehodnocení CZK vůči DEM 626 301,4704 Kč. Toto kurzové riziko by se dalo ve spolupráci s bankou omezit např. pomocí zajišťovacích operací na termínovém devizovém trhu viz. kapitola 5.3. Tyto operace jsou však velmi drahé a pro naše malé a střední podniky takřka nedostupné. Proto se pro zajištění kurzového rizika při čerpání devizového úvěru u takovýchto podniků jeví jako nejlepší řešení devizová inkasa ve volně směnitelných měnách, nejlépe ve stejné měně v jaké se čerpá devizový úvěr.

7. ZÁVĚR

Cílem této diplomové práce je shrnutí problematiky devizových úvěrů. Pokusil jsem se vysvětlit jaká je podstata úvěrů, co jsou to úvěrové obchody a jakým právním normám podléhá jejich řízení. Nastínil jsem zdroje bank pro poskytování úvěrů, popsal základní členění úvěrů, úvěrová rizika a způsoby jejich zajištění a také techniku čerpání a splácení úvěrů. To vše s důrazem na specifické rysy devizových úvěrů včetně kurzových rizik.

Dále tato práce pojednává o struktuře devizového trhu. Snažil jsem se zde popsat jak pozici a chování exportních a importních firem (včetně kapitoly věnované zajišťovacím dokumentům platebního styku běžně používaných v zahraničním obchodě), tak pozici bank, které na tomto trhu operují.

Pozornost jsem též věnoval zajišťovacím termínovým operacím proti ztrátám v důsledku změny kurzu, což jsou instrumenty, které naše podniky zatím příliš nevyužívají.

Své teoretické poznatky jsem se pak pro lepší názornost pokusil aplikovat na reálném příkladu poskytnutí devizového úvěru, z něhož je patrné jak změna devizového kurzu může ovlivnit cenu úvěru.

Porovnáme-li úrokové sazby korunových a devizových úvěrů poskytovaných v České republice, je jisté, že přímá nákladovost vyznívá v současné době ve prospěch devizových úvěrů (úroková sazba devizových úvěrů se pohybuje mezi 7% - 9%, naproti tomu úroková sazby korunových

úvěrů je 12% - 17%).

Uživatel devizového úvěru však musí vždy počítat s kurzovými riziky. Zda kurzové rozdíly zvýší nebo naopak uspoří další úrokové náklady úvěru, prokáže až skutečný vývoj devizových kurzů.

V našem prvním, reálném případě, který jsem vypracoval v liberecké pobočce Investiční a Poštovní banky, došlo během úvěrového vztahu v období od 4.3. 1996 do 4.3. 1997 ke zpevnění české koruny a zhodnocení devizového kurzu CZK/DEM. V tomto konkrétním případě bylo pro klienta velice výhodné čerpat krátkodobý devizový úvěr v DEM. Nejenom, že úroková sazba devizového úvěru byla nižší než průměrná úroková sazba u krátkodobých korunových úvěrů poskytovaných ve stejném období českými bankami, ale klient navíc profitoval ze zhodnocení devizového kurzu české koruny vůči německé marce a tak v podstatě uspořil další úrokové náklady úvěru. **Celkové uspořené náklady klienta IPB - uživatele devizového úvěru se rovnaly částce 1 571 744,779 CZK.**

Opačná situace by nastala v našem druhém, simulovaném příkladu, kde jsme předpokládali, že by došlo ke znehodnocení devizového kurzu CZK/DEM. V takovém případě by nepříznivý dopad kurzových rozdílů zapříčinil v podstatě vyšší reálnou nákladovost devizového úvěru. **Náklady by stouply celkem o 626 301,4204 CZK.** Teprve na základě porovnání s ekvivalentním korunovým úvěrem by se pak dalo hovořit o tom, zda je i tento devizový úvěr jako zdroj financování výhodný či již nikoliv.

Zvláště patrné jsou tyto skutečnosti na pozadí vývoje devizového kurzu české koruny během období, kdy uzavírám tuto diplomovou práci (v měsíci květnu 1997 česká koruna prudce oslabila vůči všem hlavním volně směnitelným měnám). Z tohoto vývoje vyplývají pro potenciální uživatele devizových úvěrů jistá varování a doporučení.

Klasické střední, ať již výrobní či obchodní firmy a podniky by měly využívat finanční poradenství, protože samy nemají takový přehled o devizovém trhu a nemohou tak rychle reagovat na změny devizového kurzu. Ve spolupráci se svojí bankou mohou kurzové rizika mnohem lépe omezit či úplně eliminovat. Jednu z možností nabízejí zajišťovací operace na termínovém devizovém trhu. Ty jsou však velice drahé a pro většinu našich středních podniků takřka nedostupné. Proto jako nejlepší způsob zajištění proti ztrátám vzniklých změnou devizového kurzu doporučuji těmto podnikům mít devizová inkasa ve volně směnitelných měnách, nejlépe ve stejné měně jako je poskytnutý devizový úvěr.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:

- 1) Polidar Vojtěch: Management bank a bankovních obchodů, 1. vydání, Ekopress, Praha, 1995
- 2) Marvanová Marie, Houda Martin: platební styk - platební a zajišťovací instrumenty ve vnitřním a zahraničním obchodě, 2. vydání, ECON, Brno, 1994
- 3) Durčáková Jaroslava, Mendel Martin: Mezinárodní finance, skripty VŠE, Praha, 1995
- 4) Bartošek Karel, Felsbergová Dana, Jaroš Pavel: Bankovníctví v České republice, 2. vydání, Bankovní institut, Praha, 1996
- 5) Sucharda Bohumil: Eurodolary - euroměny v mezinárodních platech, Československá a obchodní komora, Praha, 1983
- 6) Vlček, J. a kolektiv: Výkladový lexikon pojmů tržní ekonomiky, Victoria Publishing, Praha, 1992
- 7) Pearce, D.N. a kolektiv: Macmillanův slovník moderní ekonomie, Victoria Publishing, Praha, 1992
- 8) Price Waterhouse: Úvod do řízení úvěrového rizika, Management press, Praha, 1994
- 9) Bakule Václav: Bankovní operace, přednášky HF - TU Liberec, 1996 - 1997
- 10) Cipra Tomáš: Praktický průvodce finanční a pojistnou matematikou, HZ Praha, 1995
- 11) Beneš V. a kol. : Bankovní a finanční slovník, Libertas, Praha 1993
- 12) Ekonom, Praha 1995, 1996
- 13) Hospodářské noviny 1994, 1995, 1996

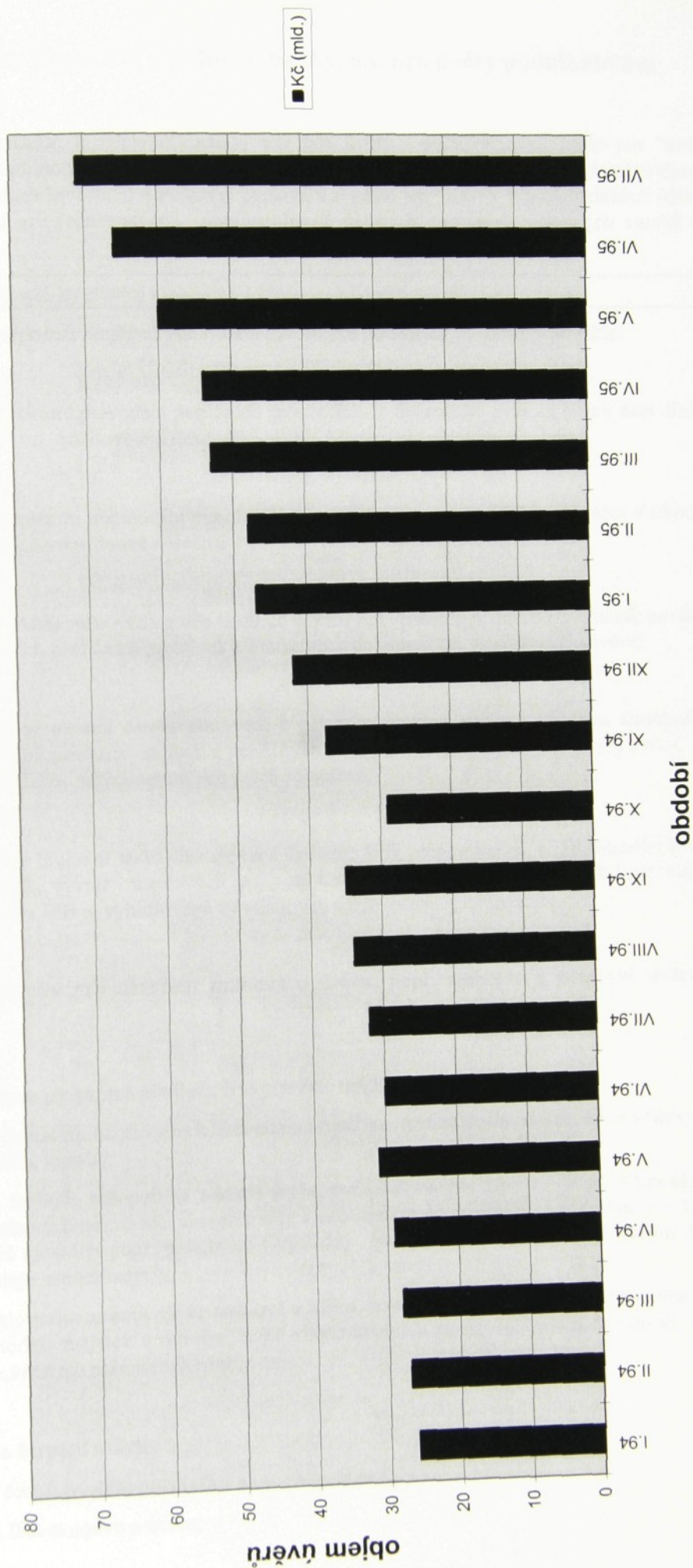
SEZNAM PŘÍLOH

Příloha číslo 1: Graf vývoje devizových úvěrů poskytnutých českými bankami a pobočkami zahraničních bank na území České republiky

Příloha číslo 2: Podmínky Investiční a Poštovní banky, a.s. pro úvěry podnikatelům

List 1 graf 3

Vývoj devizových úvěrů poskytnutých českými bankami a pobočkami zahraničních bank na území ČR



Podmínky Investiční a Poštovní banky, a.s. pro úvěry podnikatelům

1. "Podmínky Investiční a Poštovní banky, a.s. pro úvěry podnikatelům" (dále jen "úvěrové podmínky") jsou nedílnou součástí každé smlouvy o úvěru, popř. smlouvy o přípravě úvěrových zdrojů uzavírané mezi Investiční a Poštovní bankou, a.s. (dále jen "IPB") a podnikatelem^{x)} (dále jen "dlužník") a slouží pro jednoznačnou úpravu obecně platných podmínek úvěrových vztahů mezi dlužníkem a IPB.

^{x)} Podnikateli se rozumí subjekty uvedené v ustanovení § 2, odst. 2 obchodního zákoníku č.513/1991 Sb.

2. Obsah základních pojmů používaných v textu úvěrových podmínek je definován takto:

Čerpání úvěru

Čerpáním úvěru se rozumí převádění peněžních prostředků z úvěrového účtu na běžný účet dlužníka či jiný účet uvedený ve smlouvě o úvěru;

Splácení úvěru

Splácením úvěru se rozumí připisování peněžních prostředků ve prospěch úvěrového účtu v termínech a objemech uvedených ve smlouvě o úvěru;

Úrok

Úrokem se rozumí částka stanovená podle bodu 28 úvěrových podmínek, kterou je dlužník povinen zaplatit z poskytnutých peněžních prostředků v termínech dohodnutých ve smlouvě o úvěru;

Úrok z prodlení

Úrokem z prodlení se rozumí částka stanovená s použitím úrokové sazby z prodlení obdobně jako úrok, kterou je dlužník povinen zaplatit z peněžitých závazků vyplývajících ze smlouvy o úvěru, které nebyly zaplacený v dohodnutých termínech jejich splatnosti;

Bazická sazba IPB

Bazická sazba IPB je úroková sazba stanovovaná ústředím IPB nepravidelně, s přihlédnutím k vývoji diskontní sazby ČNB, vývoji úrokových sazeb na trhu mezibankovních depozit a k ceně vlastních zdrojů. Bazická sazba IPB je vyhlášovaná ve veřejných sdělovacích prostředcích;

Základní předpoklady pro uzavření smlouvy o úvěru, popř. smlouvy o přípravě úvěrových zdrojů

3. Dlužník je povinen prokázat a předložit IPB písemné doklady o tom, že:

- a) je oprávněn podnikat (tj. např. výpis z obchodního rejstříku u příslušného soudu, živnostenský list nebo koncesní listina, apod.);
- b) je předpoklad, že bude schopen na základě svého podnikatelského záměru (popř. hospodářských výsledků) v dohodnutých termínech uhradit úroky a ostatní závazky vyplývající ze smlouvy o úvěru a úvěr splatit. Totéž musí být popř. prokázáno i výsledky speciálních analýz IPB, ke kterým dlužník dodá vyžádané údaje a podklady;
- c) s výjimkou výslovného ustanovení ve smlouvě o úvěru, popř. smlouvě o přípravě úvěrových zdrojů vlastní svůj obchodní majetek v dobrém, tržně hodnotitelném stavu, bez právních závad, nároků třetích osob a bez věcných práv třetích osob.

Předpoklady pro čerpání úvěru

4. Dlužník může čerpat peněžní prostředky z úvěru, jestliže:

- a) má uzavřeno s IPB smlouvu o úvěru;

b) má na základě uzavřené smlouvy o běžném účtu otevřen svůj běžný účet u pobočky (oblastní pobočky) IPB;

c) v případě požadavku IPB předložil nebo poskytl, pro IPB přijatelnou formou, dokumentaci o zajištění svých závazků z úvěru ve prospěch IPB ve smyslu podmínek a lhůt obsažených ve smlouvě o úvěru, popř. ve smlouvě o přípravě úvěrových zdrojů; d) dodržuje podnikatelský záměr, popř. hospodářský plán, který IPB přijala jako podklad pro ověření reálnosti splacení úvěru a závazků s ním spojených.

Průběh čerpání a splacení úvěru

5. Dlužník je povinen používat peněžní prostředky z úvěru na dohodnutý účel a v časovém a objemovém členění podle smlouvy o úvěru.

6. V případě úvěru čerpaného a spláceného v libovolné výši a termínech, ohraničených smluvně sjednanými úvěrovými rámci, se nepoužijí ustanovení bodů 7 až 15 těchto úvěrových podmínek.

7. Dlužník se zavazuje zabezpečit na svém běžném účtě u IPB, ze kterého bude úvěr splácen, dostatek disponibilních prostředků k úhradě úroků, poplatků a splátek úvěru v dohodnuté výši a nejpozději do konce pracovního dne předcházejícího dni splatnosti. Dlužník souhlasí s tím, aby IPB na vrub jeho běžného účtu inkasovala v dohodnutých dnech splatnosti bez jeho příkazu splatné úroky, poplatky a splátky úvěru, a to včetně naběhlých úroků z prodlení. Úplné nebo částečné uhrazování dlužnickových závazků nesplacených ve lhůtě (včetně úroků z prodlení) je IPB oprávněna provádět z běžného účtu dlužníka kdykoliv i mimo dohodnuté termíny splatnosti úvěru nebo úroků, a to přednostně před ostatními platbami dlužníka.

8. Ve smlouvě o úvěru dlužník dohodne s IPB částky a termíny čerpání úvěru v počátečních kalendářních obdobích po podpisu smlouvy o úvěru, dále úhrnné částky, které budou čerpány v jednotlivých dalších letech, a konečný termín pro čerpání peněžních prostředků z úvěru.

9. Ve smlouvě o úvěru IPB s dlužníkem dohodne výši a periodicitu, popř. termíny splátek úvěru, včetně konečného termínu splacení celého zůstatku úvěru.

10. Dlužník může požádat o změnu v obdobích nebo objemech pro čerpání, popř. splátky úvěru sjednaných ve smlouvě o úvěru a uzavřít k tomu s IPB dodatek ke smlouvě o úvěru nejpozději 1 kalendářní měsíc před počátkem příslušného období daného smlouvou o úvěru.

11. Každé období a objem pro čerpání nebo splacení úvěru sjednané ve smlouvě o úvěru nebo v dodatcích k ní, může dlužník rozdělit do dílčích období, termínů a částek, a to nejpozději:

- a) 1 měsíc před koncem kalendářního roku na jednotlivá čtvrtletí následujícího roku;
- b) 1 měsíc před koncem kalendářního čtvrtletí na jednotlivé měsíce následujícího čtvrtletí;
- c) do 20. dne předchozího kalendářního měsíce na jednotlivé dny následujícího měsíce.

12. Pokud smluvní strany nedohodnou ve smlouvě o úvěru nebo podle předchozího bodu konkrétní datum pro čerpání nebo splátku úvěru, platí, že dohodnutým termínem pro čerpání je první a pro splátku poslední pracovní den kalendářního měsíce, čtvrtletí nebo roku, na který bylo podle předchozího bodu provedeno zpřesnění nebo který je uveden ve smlouvě o úvěru.

13. V případě, že dlužník nečerpá úvěr podle dohody, tj. čerpá později, popř. méně proti termínům a objemům uvedeným ve smlouvě o úvěru, dodatcích k ní nebo vyplývajícím z těchto úvěrových podmínek, má IPB právo vyúčtovat dlužníkovi poplatek za nečerpání úvěru, a to ve výši sjednané ve smlouvě o úvěru a po počet dní, po které nebyl úvěr podle dohody čerpán. V tomto poplatku jsou zahrnuty náklady IPB na nevyužité úvěrové zdroje a ušlý zisk.

14. Každou splátku úvěru mimo splátkový plán a bez předchozí dohody je IPB oprávněna považovat za mimořádnou splátku a uhrazovat jí plánované splátky úvěru v obráceném pořadí jejich splatnosti a své pohledávky z úvěru po lhůtě splatnosti. V případě mimořádné splátky je IPB oprávněna si účtovat poplatek ve výši sjednané ve smlouvě o úvěru, a to za dobu 30 dní.

Závazky dlužníka vůči IPB

Finanční závazky

15. Dlužník se zavazuje zaplatit úrok v dohodnuté výši za dobu od prvního čerpání úvěru do jeho splacení, zaplatit poplatek za rezervaci zdrojů v závislosti na výši stanoveného úvěrového rámce, byl-li smluvně sjednán, zahájit splácení úvěru a dodržet lhůtu splatnosti v souladu s ustanoveními sjednanými ve smlouvě o úvěru a jejich dodatcích nebo vyplývajících z těchto úvěrových podmínek.

16. Dlužník je povinen uhradit IPB poplatky spojené s poskytovaným úvěrem podle "Ceníku peněžních a jiných služeb poskytovaných IPB" (dále jen "ceník"), a to ve výši dohodnuté ve smlouvě o úvěru nebo, nebyla-li jejich výše dohodnuta ve smlouvě o úvěru, ve výši podle aktuálně platného ceníku.

Ostatní závazky

17. Dlužník se zavazuje po dobu platnosti smlouvy o úvěru, popř. smlouvy o přípravě úvěrových zdrojů:

- a) bez přerušení vyvíjet svoji činnost v souladu s povoleným předmětem podnikání (činnosti);
- b) informovat IPB o všech připravovaných nebo zamýšlených zásadních změnách ve svém podnikání a právní formě; stejné informace se dlužník zavazuje podat o svých případných ručitelích za poskytnutý úvěr;
- c) bez předchozího písemného schválení IPB:
 - ca) neměnit předmět podnikání ani neprovést žádné existenční změny, mající za následek zrušení společnosti (organizace), zejména její sloučení, splynutí, rozdělení apod.,
 - cb) nepřevádět nebo jinak disponovat svým obchodním majetkem v rozsahu překračujícím běžný obchodní provoz a hospodaření,
 - cc) neposkytnout peněžní půjčku, ručení za závazky a ani jiné zajištění závazků kteréhokoliv jiného subjektu svým obchodním majetkem, nepřebírat závazky třetích osob nebo nevložit své finanční prostředky do jiných subjektů,
 - cd) nedovolit změnu ve svých stávajících vlastnických podílech na jiných společnostech přesahujících 50%, ani změnu ve svých hlasovacích právech v těchto společnostech;
 - d) řádně plnit veškeré finanční závazky vyplývající z daňových předpisů a zároveň neprodleně informovat IPB v případě, že proti němu bude vedeno exekuční řízení nebo nastanou na jeho straně okolnosti, jež by mohly mít za následek vznik dodatečné daňové povinnosti;
 - e) neprodleně informovat IPB:
 - ea) o zničení (poškození, odcizení) úvěrovaného majetku (objektu), nebo o změnách (i připravovaných), které by měly za následek převod (přechod) vlastnického práva či práva hospodaření

k němu na jiný subjekt. V případě zničení (odcizení) úvěrovaného majetku (objektu) nebo převodu vlastnického práva (práva hospodaření) k němu bez souhlasu IPB na jiný subjekt, může IPB požadovat splacení celého zůstatku úvěru s úroky ihned, popř. nejpozději ke dni převodu, pokud nebude dohodnuto jinak, v případě delimitací a organizačních změn v dohodnutém termínu,

eb) o změnách ve výši a kvalitě zajištění úvěru,

ec) o svých záměrech získat úvěr, peněžní půjčku nebo záruku od jiného věřitele,

ed) o změně svého sídla, popř. změně adresy předem dohodnuté k zasílání písemností,

ee) o veškerých změnách svých statutárních orgánů či členů statutárních orgánů, kteří jsou oprávněni jednat jeho jménem,

ef) o všech dalších změnách a o okolnostech, na základě kterých lze důvodně předpokládat, že jejich následkem může dojít ke změně podmínek smlouvy o úvěru, popř. smlouvy o přípravě úvěrových zdrojů.

Kontrola plnění podmínek smlouvy o úvěru

18. IPB je oprávněna hodnotit dodržování podmínek smlouvy o úvěru na základě svých podkladů, výkazů a podkladů dlužníka, prověrkou na místě, a to namátkově, popř. v dohodnutých termínech. Dlužník předloží IPB veškeré podklady vyžádané při uzavírání smlouvy o úvěru i dodatečně, v průběhu trvání úvěru a umožní jí ověřit si skutečnosti uvedené v podkladech prověrkou na místě.

Důsledky neplnění závazků dlužníka

19. U smlouvy o přípravě úvěrových zdrojů může IPB přehodnotit rozsah a podmínky poskytování úvěru při změně, nedodržení nebo porušení podmínek a povinností, za kterých byla tato smlouva uzavřena, popř. které v ní byly sjednány.

20. IPB je oprávněna v případě ohrožení nebo nepříznivého vývoje hospodaření dlužníka (např. při negativních odchylkách od jeho podnikatelského záměru, který byl podkladem pro poskytnutí úvěru, v případě zrušení oprávnění dlužníka k podnikání, ohrožení jeho majetkových poměrů nebo vzniku dalších skutečností uvedených v těchto úvěrových podmínkách), z něhož nepochybně vyplývá, že splacení úvěru poskytnutého podle smlouvy o úvěru není zajištěno nebo je podstatným způsobem ohroženo, stanovit individuální postup, popř. omezující podmínky hospodaření dlužníka.

21. Při neplnění dalších podmínek a závazků vyplývajících z těchto úvěrových podmínek nebo kteréhokoliv ustanovení smlouvy o úvěru dlužníkem, je IPB oprávněna:

- a) omezit nebo zastavit další čerpání úvěru;
- b) odstoupit od smlouvy o úvěru v případě uskutečnění změn podle bodu 17 ca), aniž byly tyto změny předem schváleny IPB;
- c) odstoupit od smlouvy o úvěru, pokud za jejího trvání zanikne nebo se zhorší zajištění úvěru sjednané ve smlouvě o úvěru a dlužník toto zajištění nedoplní v dohodnuté lhůtě na původní nebo nižší, pro IPB přijatelný rozsah;
- d) odstoupit od smlouvy o úvěru z důvodu prodlení dlužníka se splacením dvou po sobě jdoucích splátek nebo se splacením jedné splátky po dobu delší než tři měsíce;
- e) odstoupit od smlouvy o úvěru v případě nedodržení dohodnutého účelu použití úvěru;

- f) požadovat okamžité splacení celého zůstatku úvěru včetně příslušenství najednou z důvodů uvedených v tomto bodě pod písmeny b) až e) pro odstoupení od smlouvy o úvěru, aniž by došlo k odstoupení od smlouvy o úvěru;
- g) požadovat i dodatečné další zajištění úvěru, jestliže v průběhu jeho trvání zjistí závažné skutečnosti, které ohrožují včasné splacení úvěru, a dlužník je povinen toto zajištění poskytnout;
- h) domáhat se svých práv a oprávněných zájmů ze smlouvy o úvěru prostřednictvím třetích osob.

22. V bodech 21, písm. b) až e) jsou konkrétně vymezeny případy, kdy porušení podmínek daných smlouvou o úvěru či vyplývajících z těchto úvěrových podmínek ze strany dlužníka je IPB pokládáno za podstatné porušení smlouvy.

23. Ve všech případech, kdy IPB využije svého práva odstoupit od smlouvy o úvěru, je oprávněna na dlužníkovi požadovat splacení celého zůstatku úvěru včetně příslušenství a až do doby zaplacení úročit celkovou dlužnou částku úrokovou sazbou z prodlení, jejíž výše činí 1% nad úrokovou sazbou dohodnutou ve smlouvě o úvěru.

24. Využije-li IPB svého práva odstoupit od smlouvy o úvěru, zůstávají v platnosti smlouvy zajišťující pohledávku IPB danou předmětnou smlouvou o úvěru.

25. IPB je oprávněna požadovat okamžité splacení celého zůstatku úvěru včetně příslušenství najednou, jestliže bez předchozí dohody s IPB bude nemovitost zajišťující pohledávku IPB vyplývajících z předmětné smlouvy o úvěru použita k zajištění hypotéčního úvěru.

Ostatní podmínky

26. Obě strany se zavazují navzájem se neprodleně informovat o všech změnách, které mohou mít dopad na plnění ustanovení smlouvy o úvěru. Tyto změny mohou promítnout do písemného dodatku ke smlouvě o úvěru.

27. Dodatek ke smlouvě o úvěru strany neuzavírají při změně úrokové sazby v důsledku změny bazické sazby IPB. Tuto změnu je IPB oprávněna uskutečnit i v průběhu trvání smlouvy o úvěru.

28. Úrok dohodnutý ve smlouvě o úvěru je IPB oprávněna dlužníkovi účtovat jako součet denních úroků za dohodnuté kalendářní období. Denní úrok je dán procentem úrokové sazby z denního zůstatku úvěrového účtu, přičemž úroková sazba může být ve smlouvě o úvěru sjednána jako pohyblivá, skládající se z aktuálně platné bazické sazby IPB k danému dni a z dohodnuté procentní úrokové odchylky, nebo jako pevná procentní sazba. V případě změny bazické sazby má IPB právo úročit denní zůstatky úvěrového účtu podle změněné bazické sazby až ode dne platnosti této změny.

29. Dlužník souhlasí s tím, aby IPB poskytovala na základě obecně závazných právních předpisů obvyklé bankovní informace o jeho firmě peněžním ústavům do jejich informačního systému, pro jejich vlastní potřebu a pro potřebu jejich klientů. Bankovní informace bude poskytována na základě údajů uvedených ve výpisu z obchodního rejstříku, živnostenského listu, popř. jiného veřejného dokladu prokazujícího právní subjektivitu a bude obsahovat všeobecně formulované informace o pověsti firmy a vztazích k IPB. Údaje o číslech účtů a zůstatcích na těchto účtech a ostatní informace podléhající bankovnímu tajemství nejsou obsahem bankovních informací. Bankovní informace slouží jako doporučení pro navázání a rozvoj obchodních styků.

30. Styk mezi dlužníkem a IPB, jakož i předávání informací se uskutečňuje buď osobním jednáním nebo písemně prostřednictvím České pošty, s.p. Písemnosti doručované poštou zasílá IPB na poslední adresu dlužníka, která je jí známa. Písemnost je doručena, jakmile dlužník písemnost převezme. Právní účinky doručení nastávají i tehdy, jestliže bude písemnost poštou vrácena jako nedoručitelná a dlužník svým jednáním nebo opomenutím doručení písemnosti zmařil. Účinky doručení nastanou i tehdy, jestliže dlužník převzetí písemnosti odmítne.

31. Jestliže dlužníkovi byla poskytnuta záruka Českomoravskou záruční a rozvojovou bankou, a.s. k zajištění jeho závazku vůči IPB vyplývajícího ze smlouvy o úvěru, souhlasí dlužník s tím, že IPB na vyžádání poskytne Českomoravské záruční a rozvojové bance, a.s. pro její potřebu informace o hospodaření dlužníka v rozsahu účetních výkazů a o stavu na jeho účtech vedených v IPB.

32. Veškerá ustanovení těchto úvěrových podmínek jsou platná, pokud ve smlouvě o úvěru, popř. ve smlouvě o přípravě úvěrových zdrojů není výslovně stanoveno jinak.

33. Tyto podmínky nabývají účinnosti dnem 14.5.1997

**Investiční a Poštovní banka,
akciová společnost**

V dne

dlužník
razítko, jména a podpisy
oprávněných osob